

**Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická**

Aspekty soužití v nesezdaném partnerství

Tereza Kostecká

**Bakalářská práce
2010**

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Tereza KOSTELECKÁ
Studijní program: B6107 Humanitní studia
Studijní obor: Humanitní studia
Název tématu: Aspekty soužití v nesezdaném partnerství
Zadávající katedra: Katedra věd o výchově

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Teoretická část: 1) Tradiční význam rodiny 2) Nesezdané soužití - trend konce 20. století 3) Socioekonomické vlivy ovlivňující vznik nesezdaného partnerství Praktická část: Výzkum se zaměří na zjišťování tendencí k odkládání svatby a života v nesezdaném partnerství. Výzkum bude probíhat s minimálním vzorkem 30 respondentů.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

Encyklopedie mladého manželství. Praha: Lidové nakladatelství, 1989 FI-
ALOVÁ, L. Představy mladých lidí o manželství a rodičovství. Praha,
2000 KRÁLÍČKOVÁ, Z. Rodinné právo v otázkách a odpovědích. Praha,
2000 MOŽNÝ, I. Rodina a společnost. Praha: Slon, 2008 PÁVEK, F.
Manželství na zkoušku. Praha, 1987 PLAŇAVA, I. Manželství a rodiny.
Brno: Doplněk, 2000

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Mgr. Ilona Moravcová, Ph.D.
Katedra věd o výchově

Datum zadání bakalářské práce: 30. dubna 2009

Termín odevzdání bakalářské práce: 31. března 2010

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Mgr. Ilona Moravcová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2009

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 31.3.2010

.....
Tereza Kostecká

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Mgr. Moravcové Iloně, Ph.D. za odborné vedení mé práce a cenné rady. Také bych chtěla poděkovat celé své rodině a to zejména své mamince, která mne velice podporovala po celou dobu mého studia.

SOUHRN

Práce se zabývá vývojem sňatkového chování v průběhu 20. a 21. století, kdy nám odhaluje postupně měnící se důvody vedoucí nesezdané páry ke sňatku. Nejprve nás obeznámí s manželstvím, které je chápáno jako základ rodiny a následně nám zobrazí stále preferovanější trend nesezdaného soužití dvou partnerů. Popularita tohoto vztahu také souvisí se stále více se rozšiřující mimomanželskou plodností. Závěr práce, který je podložen jak demografickými výzkumy, tak i mým vlastním výzkumným šetřením, nám předkládá ty nejpodstatnější faktory, které vedly ke sňatku manželské páry v dnešní době.

KLÍČOVÁ SLOVA

nesezdané soužití, manželství, sňatkové chování, mimomanželská plodnost

TITLE

Aspects of living together in unmarried partnerships

ABSTRAKT

The work deals with development marriage behavior in the 20th and 21st century, which gradually reveals the changing rationale unmarried couples to marry. First, we apprise themselves with marriage, which is understood as the basis of the family and then we see the trend is still preferred unmarried cohabitation of two partners. The popularity of this relationship is also linked with the increasingly growing marital fertility. The conclusion that is supported by both the demographic research, as well as my own research investigation, we presented the most important factors that led to marriage couples today.

KEYWORDS

unmarried cohabitation, marriage, marriage behaviour non-marital fertility,

OBSAH

1. ÚVOD	8
2. VÝVOJ SŇATKOVÉHO CHOVÁNÍ	9
3. MANŽELSTVÍ	14
4. NESEZDANÉ SOUŽITÍ	16
4.1 Rozdíly mezi nesezdaným soužitím a manželstvím.....	17
4.2 Narození dítěte v nesezdaném soužití.....	20
4.3 Alternativní formy partnerského vztahu.....	23
5. VÝZKUMY ZJIŠŤUJÍCÍ POSTOJE A NÁZORY K MANŽELSTVÍ A NESEZDANÉMU PARTNERSTVÍ	25
5.1 Přehled demografických výzkumů.....	27
5.2 Závěrečné shrnutí výzkumů.....	32
6. VLASTNÍ VÝZKUM	33
6.1 Cíl a předmět výzkumu.....	33
6.2 Cílová populace.....	33
6.3 Přehled hypotéz.....	33
6.4 Metodologie.....	34
6.5 Analýza dotazníkového šetření a formulace výsledků.....	34
7. ZÁVĚR	58
8. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	63
9. SEZNAM GRAFŮ	65
10. SEZNAM TABULEK	66
11. SEZNAM PŘÍLOH	67

1. ÚVOD

Podstatou mé bakalářské práce je přes výzkumnou činnost a teoretický základ zjistit důvody párů žijících původně v nesezdaném partnerství, které je vedly po určité době k uzavření manželského sňatku. Práce současně předkládá údaje a na nich postavené závěry, které poukazují na další možný směr vývoje manželského soužití. S výše uvedeným souvisejí konkrétní cíle, které jsem si pro svou práci vytyčila. Mezi ně patří definovat manželství, představit vztah muže a ženy v tradiční rodině a prezentovat rodinu a její modernizaci v časových souvislostech. Dále vymezují nesezdané soužití, které je v odborných publikacích definováno jako *kohabitace*, její vývoj, dále pak její pozitiva i negativa v závislosti na socioekonomickém vlivu společnosti.

Jedním ze stěžejních témat mé bakalářské práce jsou trendy v soužití muže a ženy během 20. a 21. století v souvislostech s vývojem společnosti, její morálkou a tradicemi. Práce se touto problematikou zabývá v největší míře v rámci vývoje společnosti v České republice. Blíže práce specifikuje faktory ovlivňující vztah muže a ženy a jejich soužití. Mezi faktory uváděné v práci patří především právní normy a socioekonomický vliv společnosti.

Problémy, které v práci řeším je postupný vývoj rodinného chování, modernizace rodiny a s tím související proměna manželské volby v novém sociálním kontextu. Jedním z dalších problémů, kterými se práce zabývá, je otázka, zda nesezdané partnerství bude konečnou fází nebo nás morálka či vývoj společnosti donutí vrátit se k tradici manželství.

Na základě teorie podložené mou budoucí výzkumnou činností, která bude založena na dotazníkovém šetření manželských párů, očekávám následující výsledky. Výsledkem bude uvedení konkrétních tendencí vedoucích nesezdané páry, kteří spolu dlouhodobě žijí a to minimálně pět let, k volbě soužití formou sňatku. Mezi konkrétní tendence uvedu čas, tlak rodiny, majetkové poměry, vliv vývoje společnosti a narození dítěte, přičemž narození dítěte a zajištění jeho kvalitní výchovy a dále pak majetkové poměry budou nejdůležitější ovlivňující faktory. Předpokládané výsledky postavím na šetření postojů manželských párů, které před sňatkem několik let žily dobrovolně v nesezdaném soužití. Úkolem výzkumu bude

zjištění, zda mnou uvedené faktory jsou ty nejdůležitější, které je vedly k volbě sňatku.

2. VÝVOJ SŇATKOVÉHO CHOVÁNÍ 20. STOLETÍ

Abychom mohli určit možný směr sňatkového chování v budoucnu, musíme si nejprve nastínit vývoj sňatkového chování 20. století a vymezit důležité faktory, které po celou dobu vývoj ovlivňovaly. Sullerotová, autorka knihy *Krize rodiny*, popisuje tři významná dějství, která měla silný vliv na evoluci rodiny, manželství a partnerství. První dějství se odehrává v období poválečném až do roku 1964. Druhé dějství můžeme datovat do let 1964, kdy za přelom považuje prudký pokles porodnosti až do roku 1984. Třetím, posledním dějstvím je etapa od druhé poloviny 80. let 20. století až po současnost¹. Naopak Rychtaříková je zastánkyní vymezení pouze dvou podstatných období - první a druhý demografický přechod. První demografický přechod či revoluce, který bývá také označován jako přechod od kvantity ke kvalitě², charakterizuje dobu po druhé světové válce. Největší důraz klade na rodinu a potomstvo, je altruisticky zaměřen. Od poloviny 60. let, díky změnám hodnotového systému směrem k pluralizaci hodnot, můžeme hovořit o druhém demografickém přechodu, který je typický svou prioritou v seberealizaci individua a hledáním individuálních životních stylů³.

Mezi problémy, které zapříčinily krizi rodiny, můžeme řadit smrt statisíce mužů během první a druhé světové války. Miliony mužů byly nuceny odejít od svých rodin a bojovat za svou vlast. Jejich smrt však nepřinesla rodinám zhora nic. Mnoho ovdovělých žen muselo vychovávat své děti bez jejich otců a svobodné ženy neměly možnost se provdat.

¹ SULLEROTOVÁ, E. *Krize rodiny*.

² Zlepšením hygienických návyků a objevením kvalitnějších lékařských metod a léků kojenecká úmrtnost stále klesala. Nebylo tedy potřeba rodit „pro jistotu“ více dětí jako rezervu, ale přešlo se k efektivní reprodukci. Počet dětí v rodině se začíná plánovat. Je výhodnější mít méně dětí a to hlavně z důvodu zajištění kvalitnějšího vzdělání a lepšího životního startu.

³ RYCHTAŘÍKOVÁ, J. Minulá a současná diferenciacie reprodukce v Evropě. In Mansfeldová, Z.; Tuček, M. *Současná česká společnost. Sociologická studie*.

Aby rodiny měly vůbec nějakou šanci na přežití, musely se semknout a vzchopit se. K tomu jim napomohly i vlády jednotlivých zemí Evropy, které v poválečné době začaly pečovat o rodinu. Nikdy před tím se země neshodovaly v otázkách rodiny tak dokonale jako právě teď. Evropa prožívala dobu, kdy státy uctívaly manželství jako instituci, která tvoří základ rodiny. Manželství se stalo posvátnou hodnotou znovu ožívající Evropy. Průvodním jevem byl klesající věk snoubenců, společně s tím také snižující se průměrný věk žen při porodu a zvyšující se počet uzavřených sňatků⁴. „Rodinné formy i reprodukční chování evropského obyvatelstva se homogenizovaly navzdory politicky odlišným systémům. Do manželství vstupovalo 90–95 % lidí a rodiny měly nejčastěji 2-3 děti“⁵. Mladí lidé už nechtějí snášet omezení od svých primárních rodin a chtějí co nejdříve založit svou vlastní společnou rodinu. Původní věk mladých snoubenců klesá z 24 – 25 let na 21 rok života. Tato klesající tendence se projevuje zejména v zemích, kde uzavírání sňatků probíhalo později, např. v Itálii, Nizozemí a hlavně v Irsku. Rozdíl se stírají nejen v jednotlivých státech, ale i mezi venkovem a městem⁶.

Mladí manželé koncem první poloviny 20. století neměli možnost vést příliš bohatý a pestrý život. Cestování bylo nedostupné, zábavy málo. Nevlastnili žádný majetek, byt, ani auto. Nebylo tedy těžké rozhodnout se mezi koupí zahraniční dovolené či pořízením si miminka. Statistiky vypovídají své, v letech 1946 – 1964 v Evropě připadá na jednu ženu 2,5 dítěte. „Tomuto zvýšení porodnosti neuniklo ani tehdejší Československo, index plodnosti zde v roce 1946 strmě dosahuje 3,2 dětí⁷ na ženu“⁸. Věk prvorodiček neustále klesá, k největšímu počtu porodů dochází u žen mezi 21 a 24 rokem života. Tato tendence bude pokračovat až do roku 1965, kdy se věk maminek při prvním porodu ustálí na 20 až 21 letech⁹.

Na druhou stranu je na manželské dvojice vyvíjen stále silnější tlak. Zaprvé - musejí zvládat perfektně veškeré funkce související se zajištěním řádného chodu

⁴ SULLEROTOVÁ, E. *Krize rodiny*.

⁵ RYCHTAŘÍKOVÁ, J. Minulá a současná diference reprodukce v Evropě. In Mansfeldová, Z.; Tuček, M. *Současná česká společnost. Sociologická studie.*, str. 107.

⁶ RYCHTAŘÍKOVÁ, J. Minulá a současná diference reprodukce v Evropě. In Mansfeldová, Z.; Tuček, M. *Současná česká společnost. Sociologická studie.*

⁷ V roce 1936 v českých zemích dosahoval index plodnosti pouze hodnoty 1,6.

⁸ SULLEROTOVÁ, E. *Krize rodiny*, str. 21.

⁹ SULLEROTOVÁ, E. *Krize rodiny*.

rodiny. Je důležité, aby si rozuměli „... jak v sexuální, citové a intelektuální oblasti, tak i v otázkách týkajících se výchovy dětí, v oblasti financí a prací v domácnosti“¹⁰. Sladění všech těchto stránek je velice náročné. Nemůžeme se tedy divit rostoucí míře využívání kvalifikovaných psychologů a psychoanalytiků v manželských poradnách. Zadruhé - je tu nelehké postavení vdaných žen. Skloubení péče o rodinu a domácnost spolu se zaměstnáním bylo opravdu obtížným úkolem. Ženy však pracovat musí, nechtějí ohrožovat úřadující hlavu rodiny jako doposud jediného živitele rodiny, ale pouze mají v zájmu zlepšení životní úrovně a ekonomických podmínek. Mnohá manželství touto vytižeností matek trpí. Výsledkem výše zmíněných faktorů je zejména narůstající počet žádostí o rozvod. Dále se začíná projevovat pokles porodnosti a s tím související nárůst potratů, nejen z důvodů lékařských, ale především z důvodů ekonomických a sociálních. Prorodinná Evropa však rodinám situaci nijak neulehčuje, zastává názor, že o výchovu dětí by se měly postarat matky a ne jesle¹¹.

Od poloviny šedesátých let se rodinné a reprodukční chování obyvatelstva začalo rychle měnit. Hlavní příčinou všech změn je hluboká přeměna hodnot a společenské morálky. Rodina ztrácí svůj dosavadní význam, je chápána jako instituce ohrožující vlastní autonomii a emancipaci, není pocíťována jako ochránitelka, jelikož stát přebral veškeré její funkce. Základní buňkou společnosti už není rodina fungující na základě manželství, ale jednotlivec¹².

Nejsilnější vrstvu obyvatelstva představují děti baby boomu, které vstupují do sexuální revoluce zcela bez zábran. Mají pocit vlastní důležitosti a moci, byly prvními dětmi narozenými v míru. Volně dosažitelná antikoncepce jim zaručuje určitou míru svobody, zejména dívkám, které tak mají možnost libovolně oddalovat mateřství a rozhodovat o svém budoucím životě.¹³ Jedním z následků, který se neprojevuje jen u nás, ale je typický pro celý evropský kontinent, je pokles plodnosti

¹⁰ SULLEROTOVÁ, E. *Krise rodiny*, str. 18.

¹¹ SULLEROTOVÁ, E. *Krise rodiny*.

¹² Tamtéž

¹³ Předmanželský sexuální styk či společné, ale nesezdané soužití s partnerem bylo pro dívky té doby zcela nemožné. Rodiče své dcery vychovávali velice přísně. To byl výrazný rozdíl ve výchově mezi dívkami a chlapci. Na druhé straně u těchto generací můžeme pozorovat začínající rovnost obou pohlaví. Žena už není neplnoprávná vůči svému muži, ale stává se rovnoprávným a autonomním právním subjektem vedle něj[Sullerotová 1998].

vyjádřený mírou natality¹⁴. „V Československu, zejména v Čechách a na Moravě, v roce 1967 poklesl průměr až na 1,7 dítěte na ženu“¹⁵. Tato situace si vyžádala přijetí opatření stimulující plodnost. Efektem populační politiky, která byla zaměřena především na třetí narozené dítě, však bylo pouze upevnění konečné plodnosti prvního a druhého dítěte v pořadí a vůbec nízké bezdětnosti. Zavedení vyšších rodinných přídavků, výraznějších finančních opatření zvýhodňujících narození třetího dítěte a zpřísnění podmínek potratů přineslo v Československu minimální účinek jen na několik málo let¹⁶.

O pár let později můžeme pozorovat další příznak – snižující se sňatečnost. Míra sňatečnosti klesá pod nejnižší hodnoty z válečného období. Kdysi páry nedočkavé sexuálního života volily sňatek ve velice brzkém věku. Nyní je předmanželská sexuální zkušenost akceptována zcela přirozeně. U osob mladších třiceti let se začíná projevovat obrovská nechuť k sňatku¹⁷. V Československu lze od roku 1980 pozorovat prodlužování věku mužů a žen vstupujících do manželství: „... procento neženatých mužů ve věku 25 – 29 let stoupá z 23,3 v roce 1980 na 27,6 v roce 1991 a na 29,9 v roce 1993. Procento doposud svobodných žen ve věku 25 – 29 let stoupá z 8,9 v roce 1980 na 10,9 v roce 1991 a na 12,6 v roce 1993“¹⁸. Už nejde jen o odložení sňatku, ale přímo o jeho odmítnutí: „... sňatek může přetrvávat jako volitelná a zastaralá bezvýznamná možnost, ale už ho není zapotřebí, chce-li někdo založit rodinu“¹⁹.

Rok 1984 – tedy třetí dějství podle Sullerotové, není nijak převratný, přesto v tomto roce si nemůžeme nevšimnout prvního obratu a to: stability indexů plodnosti jak na východě, tak i na západě Evropy²⁰. D. J. van de Kaa shrnul a seřadil demografické změny do časových sekvencí:

- „[...] sňatky se odkládají do vyššího věku, začínají předmanželská nesezdaná soužití a zvyšuje se průměrný věk při sňatku

¹⁴ SULLEROTOVÁ, E. *Krize rodiny*.

¹⁵ SULLEROTOVÁ, E. *Krize rodiny*, str. 35.

¹⁶ RYCHTAŘÍKOVÁ, J. Minulá a současná diferenciacie reprodukce v Evropě. In Mansfeldová, Z.; Tuček, M. *Současná česká společnost. Sociologická studie*.

¹⁷ SULLEROTOVÁ, E. *Krize rodiny*.

¹⁸ SULLEROTOVÁ, E. *Krize rodiny*, str. 23.

¹⁹ SULLEROTOVÁ, E. *Krize rodiny*, str. 48.

²⁰ SULLEROTOVÁ, E. *Krize rodiny*.

- nesezdaná soužití se stávají častějšími, narůstá průměrný věk při narození prvního dítěte
- [...] nesezdaná soužití jsou stále častější u rozvedených a ovdovělých
- nesezdaná soužití se stávají alternativní formou vedle legálního sňatku, roste podíl dětí narozených mimo manželství
- průměrný počet dětí na jednu ženu se stabilizuje na velmi nízkých hodnotách
- průměrný počet dětí na jednu ženu lehce vzrůstá v důsledku rození „odložených“ dětí, stále častěji se rodí děti nízkých pořadí ve vyšším věku
- ne všechny „odložené“ děti se narodily
- roste chtěná (záměrná) bezdětnost
- velikost plodnosti generací nezajišťuje jejich reprodukci (počet dcer je menší než počet matek)²¹.

Od tohoto data se budeme setkávat s minimálním jádrem stabilních a trvalých rodin, většinou sezdaných, kde ve velké míře převzala veškeré úlohy otců matka, s rozvedenými či osamělými lidskými životy a s ohromným množstvím dětí vyrůstajících pouze s jedním z rodičů. Rozvolnění vztahu mezi úrovní plodnosti (průměrný počet na jednu ženu) a úrovní sňatečnosti svobodných žen (průměrný počet sňatků uzavřený svobodnými ženami do padesátých narozenin) je dnes novým fenoménem ve všech evropských zemích²².

Stejně jako prarodiče a praprarodiče tvořili vhodné prostředí pro funkčnost rodiny dnešním generacím rodičů s osobitým chováním, bude právě na těchto generacích, zda bude nadále docházet k atomizaci rodiny nebo se budou snažit znovu vytvořit to, co jim chybělo: pospolitě soužití obou pohlaví vytvořené na základě pevného manželství – rodina²³.

²¹ RYCHTAŘÍKOVÁ, J. Minulá a současná diferenciacie reprodukce v Evropě. In Mansfeldová, Z.; Tuček, M. *Současná česká společnost. Sociologická studie.*, str. 113-114.

²² SULLEROTOVÁ, E. *Krize rodiny.*

²³ Tamtéž

3. MANŽELSTVÍ

Po většinu lidské historie bylo manželství označováno jako způsob k hromadění majetku v rodině či jako způsob k utváření cenných a mocných spojení. Pro rodiče bylo zcela přirozené dohodnout svatbu svým potomkům, byly to strategické zájmy - forma rodičovské investice²⁴. Později se od dohodnutých manželství přešlo k pojetí myšlenky manželství jako stvrzení lásky. Dnes jsme opět o krok dál. Do manželského svazku vstupujeme nejenom díky citovému poutu, ale také proto, že manželství je pro mnohé zárukou stability ekonomických a majetkových poměrů. Manželství je právní vztah, který vymezuje partnerům jistá práva a povinnosti. Doposud byla tato instituce považována za základ rodiny zabezpečující řádnou výchovu dětí. Tato idea je však narušována zvyšující se popularitou mimomanželské koabitace.

Modernizace manželství způsobila změny v jeho struktuře a funkcích. Role v rodině nejsou rozděleny pro muže a ženy zvlášť, ale začínají se prolínat a navzájem si konkurovat. Ženy jsou emancipované, zasahují do světa práce a pomáhají tak posilovat socioekonomické postavení své rodiny. Tradiční manželství ztrácí pomalu na významu, přesto je stále chápáno jako základní forma společného soužití dvou partnerů²⁵.

Při výběru partnera nás na prvním místě ovlivňují emoce a naše individuální hodnocení. Na druhém místě je náš výběr limitován kulturní či sociální strukturou. Jedinec si tak volí partnera, který vyznává stejné náboženství, je stejné rasy nebo volí partnera, který patří do stejné společenské vrstvy. Tato manželství se nazývají homogamní. Nejvyšší homogamii vykazuje nejvyšší a nejnižší sociální třída. Vliv na vstup do manželství má také věk. Lidé z vyšších vrstev vstupují do manželství později než lidé z nižších vrstev. Hlavním důvodem je delší studium a vyšší úroveň antikoncepce. Na druhé straně tu je heterogamie. U heterogamních manželství záleží především na toleranci přijímat například odlišné společenské postavení nebo vyšší či nižší vzdělání partnera. Tato manželství jsou dle statistik méně častá. Je to z toho důvodu, že nedochází k tak častému kontaktu dvou odlišných skupin. Každý jedinec

²⁴ **BARRETT, L.; DUNBAR, R.; LYCETT, J.** *Evoluční psychologie člověka.*

²⁵ **MAREŠ, P.** Sňatkový trh – koncepty a modely: východisko výzkumu reprodukce rodin. In Mareš, P.; Potočný, T. (eds.). *Modernizace a česká rodina.*

se omezuje na styk s lidmi ve svém sousedství, ve škole nebo na pracovišti. Tato homogenita nám tak zaručuje kontakt s lidmi se stejnými charakteristikami²⁶.

A jaký je důvod, který nejvíce přispívá ke vstupu do manželství? Zaměřila jsem se na ženy, které již v době narození dítěte byly vdané. Téměř většina odpověděla, že je k tomuto rozhodnutí vedlo přesvědčení, že lidé, kteří chtějí mít dítě, by měli uzavřít sňatek. Stejně tak je pro většinu hlavní motivací ke sňatku silný citový vztah a touha po bezpečném zázemí. Dalším podstatným důvodem bylo, že manželství pro mnohé znamená finanční jistotu a jednodušší jednání s úřady. Ukázal se zde i zásadní vliv rodičů. Pro tuto variantu hlasovalo přes 40 % vdaných žen²⁷. Dá se tedy předpokládat, že ženy vede ke sňatku především narození dítěte a láska k partnerovi.

I přes to, že lidé jsou v dnešní době značně tolerantní k rozmanitým formám partnerského soužití, převažuje u nás neustále touha po životě v manželském svazku. Manželství sice není v centru našeho zájmu jako tomu bylo dříve, ale stále je v popředí našich plánů. Mladí lidé přistupují k založení rodiny daleko zodpovědněji. Důležité pro ně je finanční zabezpečení než se rozhodnou pro tak vážný krok jako je sňatek a rodičovství. Nesmíme se tedy divit zvyšujícímu se věku snoubenců a rodičů prvorozených dětí.

To jakou nakonec zvolíme variantu způsobu života závisí na mnoha okolnostech. Ovlivňuje nás naše povaha, víra nebo také rodina, ve které jsme vyrůstali. Primární rodina se ukazuje jako velice důležitý podnět. Harmonické manželství rodičů je pro mnohé jako vzor, nebylo rizikové a proto mnoho mladých lidí z těchto rodin vstupuje do manželství i bez předchozího společného bydlení na zkoušku²⁸.

Jak už bylo řečeno na začátku této kapitoly – význam manželství z finančního a ekonomického hlediska je pro mnohé velice důležitý. Právě finanční jistota a právní záruky majetkových vztahů jsou označovány za hlavní výhodu manželství. Pro ženy je otázka finančního zabezpečení důležitější než pro muže. Je to dáno tím, že muž byl vždy považován za hlavního živitele rodiny a také proto, že žena je

²⁶ MAREŠ, P. Sňatkový trh – koncepty a modely: východisko výzkumu reprodukce rodin. In Mareš, P.; Potočný, T. (eds.). *Modernizace a česká rodina*.

²⁷ CHALOUPKOVÁ, J. Vdat se nebo ne? Motivace vdaných a neprovdaných matek In Hamplová, D. et al. *Děti na psi knížku? Mimomanželská plodnost v ČR*.

²⁸ Tamtéž

odkázána na jeho příjmy v době mateřství. Zajímavé ovšem je, že ženy nepovažují finanční jistotu za hlavní výhodu. Vyzdvihují spíše emocionální faktory²⁹.

4. NESEZDANÉ SOUŽITÍ

Od počátku devadesátých let se u mladých lidí projevuje úbytek sňatků provázený posunem do vyššího věku. Je to důsledkem změn v hodnotových orientacích a okolností ovlivňujících životní volby³⁰. Mladé generaci se otevřely dveře k nejrůznějším životním možnostem - mohou cestovat, bavit se, studovat libovolně dlouho či zvolit si povolání jaké chtějí. Jsou – li tyto možnosti hojně využívány nemůžeme se pak divit nedostatku zbývajícimu času pro partnera natož pro rodinu a děti³¹.

Jednoduše řečeno – manželství a rodičovství ztrácí na přitažlivosti. Ještě nedávno se reprodukční strategie neodmyslitelně vztahovaly k instituci manželství legitimizovaného církví či státními úřady. V dnešní době však existují další konkurenční formy soužití. Nejrozšířenější z těchto forem je nesezdané soužití neboli kohabitace. Atraktivita tohoto partnerství spočívá v osobní nezávislosti, kdy partnerství není uzavřeno na základě slibu nezrušitelnosti. Neexistuje žádný právní akt, který by zavazoval nespokojené partnery k setrvání v tomto stavu³². Nesezdané partnerství se stává běžnou součástí života ať už jde o krátkodobý vztah, předmanželské soužití na zkoušku nebo dlouhodobý vztah jako neformální alternativa manželství. V České republice přestává být manželství jedinou společensky akceptovanou formou partnerského soužití³³. Otázkou však zůstává do

²⁹ Více viz kapitola číslo 5.

³⁰ Mezi okolnosti, které ovlivňují budoucnost mladých párů, můžeme řadit velice nákladné bydlení (náročný a drahý provoz + výše hypotéky, úvěru) a obtížné sladění zaměstnání s péčí o rodinu a děti. Partneři tedy dávají přednost nejprve finančnímu zabezpečení a s tím související dosažení kariéry.

³¹ **SIROVÁTKA, T.** Rodinné chování a rodinná politika v České republice. In Mareš, P.; Potočný, T. (eds.). *Modernizace a česká rodina*.

³² **MAREŠ, P.** Sňatkový trh – koncepty a model: východisko výzkumu reprodukce rodin. In Mareš, P.; Potočný, T. (eds.). *Modernizace a česká rodina*.

³³ **CHALOUPKOVÁ, J.** Dohromady, nebo každý zvlášť? Hospodaření s příjmy manželských a nesezdaných párů. In *Sociologický časopis*.

jaké míry je tento fenomén pouze přípravou na manželství nebo zda jde skutečně o alternativu manželství. Tímto se zabýval výzkum Mladá generace 1997³⁴ pod vedením Ludmily Fialové. Konečný výsledek byl jednoznačný – celých 84 % respondentů, kteří spolu žijí v nesezdaném partnerství má v úmyslu do budoucna uzavřít sňatek. Můžeme tedy říci, že ve většině případech jde spíše o krátkodobé soužití na hromádce, které je završeno vstupem do manželství³⁵. Přes to všechno se dodnes vede spor o to, „...zda jde v zásadních rysech o jednu z nových forem, v níž se manifestují tradiční manželské závazky nebo pouze o přechodný stav na cestě k tradičnímu manželství“³⁶.

4.1 Rozdíly mezi nesezdaným soužitím a manželstvím

V první řadě se nesezdané partnerství a manželství liší z právního hlediska. Zákon o rodině vymezuje manželství jako „... trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem“³⁷. Je to právně legalizovaný vztah dvou partnerů. Vztah druha a družky není stvrzován obdobně jako manželství. Tento vztah „... vzniká rozhodnutím muže a ženy, že spolu budou žít, společně hospodařit, bydlet apod. Rozhodne – li se některý z nich, že vztah ukončí, nemůže mu v tom druhý z partnerů legislativně upraveným způsobem bránit, o rozchodu se neseписuje žádný protokol, nevydává žádné úřední rozhodnutí“³⁸

Zatímco u manželských párů platí domněnka, že otcem dítěte je manžel, u párů nesezdaných je určení otcovství složitější. V úvahu přichází dvě možná řešení – určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů před matričním úřadem nebo určení otcovství soudem³⁹. V případě manželství je o příjmení dětí rozhodnuto, u

³⁴ FIALOVÁ, L.; PIKÁLEK, D. Mladá generace a manželství. In *Sociologický časopis*.

³⁵ FIALOVÁ, L.; et al. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*.

³⁶ MAREŠ, P. Sňatkový trh – koncepty a model: východisko výzkumu reprodukce rodin. In Mareš, P.; Potočný, T. (eds.). *Modernizace a česká rodina.*, str. 77.

³⁷ Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině v úplném znění., §1., odst.1.

³⁸ CHODĚRA, O. *Partnerství, manželství a paragrafy.*, str. 20.

³⁹ Pokud nedošlo k určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů, musí v této věci rozhodnout soud za pomoci znaleckých posudků z oboru hematologie, vyšetření HLA skupinových typů bílých krvinek a především pomocí nejspolehlivější metody – profilování DNA. Soudu se také užívá tehdy, je – li rodičem nezletilá osoba [Choděra 2002].

nesezdaných párů je potřeba se domluvit o přijetí dítěte a následně rozhodnutí oznámit matričnímu úřadu⁴⁰. Zcela nemožné je pro nesezdané páry osvojení dítěte. Osvojiteli se mohou stát pouze osoby, které svým způsobem života zaručují, že osvojení bude ku prospěchu dítěte i společnosti. Osvojitel musí být schopen se o dítě postarat po materiální a citové stránce, je povinen zařídit dítěti řádnou výchovu a věnovat mu dostatečný zájem. Všechny tyto povinnosti mohou být plněny na 100 % i páry v nesezdaném partnerství, avšak o tomto vztahu se zákon o rodině z hlediska možnosti osvojení dítěte nikde nezmiňuje, a proto osvojení není možné⁴¹.

Když posoudíme majetkové vztahy manželů a partnerů, objeví se nám i zde podstatné rozdíly. Společné jmění manželů je tvořeno majetkem nabytým jedním z manželů nebo jimi oběma společně za dobu trvání manželství. Nezáleží na tom, zda jeden z manželů má větší příjmy a stejně tak nezáleží na tom, zda je některý z nich v domácnosti a pečuje o dítě nebo je nezaměstnan z jiného důvodu. Oba dva mají k majetku⁴² stejná práva a povinnosti⁴³.

U nesezdaných partnerů může vzniknout pouze podílové spoluvlastnictví. Prokážou – li nárok na vlastnictví k určitým, původně spoluvlastnickým, věcem například fakturou či kupní smlouvou pouze na své jméno, pak druhý z partnerů nemá na věc nárok. V zásadě lze říci, že majetkoprávní vztahy mezi nesezdanými partnery jsou mnohem složitější, než je tomu u manželů, protože nepožívají výhod společného jmění⁴⁴.

Dalším právem manželů je dědické právo. Občanský zákoník stanovuje čtyři dědické skupiny, které vymezují okruh dědiců. V první řadě dědí manžel a pozůstalé děti, jako další, pokud se nenachází nikdo v první skupině, mají právo na dědictví rodiče zemřelého, do třetí skupiny spadají sourozenci a partner zůstavitele⁴⁵ a čtvrtou skupinou jsou prarodiče. Občanský zákoník se o dědictví v rámci nesezdaného partnerství nijak nezmiňuje. Pokud není sepsána závěť, partner má na dědictví nárok až v rámci třetí skupiny a současně musí být prokazatelné, že žil se

⁴⁰ CHODĚRA, O. *Partnerství, manželství a paragrafy*.

⁴¹ *Zákon č. 94/1963 Sb.*, o rodině v úplném znění., §63-77.

⁴² Výjimku tvoří majetek získaný darem nebo dědictvím.

⁴³ CHODĚRA, O. *Partnerství, manželství a paragrafy*.

⁴⁴ Tamtéž

⁴⁵ Občanský zákoník definuje zůstavitele jako člověka, po němž se dědí.

zůstavitelem minimálně jeden rok před jeho smrtí ve společné domácnosti⁴⁶. Opět nám zde vyplývá, že zákon chrání především děti a tradiční hodnoty jako je manželství.

Mezi další výhody manželství patří právo společného nájmu bytu manžely nebo vzájemná vyživovací povinnost, kterou je zajištěna stejná životní úroveň manželů. Zcela určitě po prostudování odborné právnické literatury můžeme říci, že vzájemná práva a povinnosti nesezdaných párů jsou mnohem menší, než jak je tomu v případě manželů⁴⁷.

Rozdíly mezi nesezdaným soužitím a manželstvím nejsou jen formální záležitosti. Dokazuje nám to celá řada studií, které naznačují existenci rozdílů nejen mezi dvojicemi žijícími v manželství a nesezdaném soužití, ale i v charakteru těchto svazků. Manželství je založeno na vzájemné podpoře, dělbě práce a přerozdělování prostředků v případě potřeby. Pro manželství jsou charakteristické společné investice, jak finanční, tak i například investice do dětí či vztahu. Tyto investice jsou důležitým faktorem stability svazku a díky tomu jsou nesezdaná soužití z dlouhodobého hlediska méně stabilní. Partneři v nesezdaném soužití méně přijímají tradiční rodinné hodnoty, mužské a ženské role a méně dbají na tradiční dělbu práce v domácnosti. Jsou orientováni spíše individualisticky a kladou větší důraz na momentální přínos druhého partnera⁴⁸.

Nesezdané partnerství nám umožňuje různé způsoby mileneckého soužití. Dává nám volnost a svébytnost. Pro ženy má toto volné soužití výhody v tom, že se nijak nemusí omezovat ve své práci, stále jim zůstává jejich rodné jméno a je zcela na nich, kdy se rozhodnou pro těhotenství a pro volbu stát se matkami.

Nesezdané partnerství je zcela nový fenomén, který trvale destabilizuje rodinu. Má na svědomí stále se snižující sňatečnost a odolnost manželství a zvyšující se míru rozvodovosti⁴⁹. Hlavní příčinou brzkých rozvodů je společné soužití partnerů⁵⁰ před

⁴⁶ Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník v úplném znění., §460-487.

⁴⁷ CHODĚRA, O. *Partnerství, manželství a paragrafy*.

⁴⁸ HAMPLOVÁ, D.; PIKÁLKOVÁ, S. Manželství, nesezdaná soužití a partnerský vztah. In Mansfeldová, Z.; Tuček, M. *Současná česká společnost. Sociologická studie*.

⁴⁹ SIROVÁTKA, T. Rodinné chování a rodinná politika v České republice. In Mareš, P.; Potočný, T. (eds.). *Modernizace a česká rodina*.

⁵⁰ Manželé chtějí žít pár let bez dětí, se založením rodiny nijak nespíchají.

svatbou a připisovaný větší význam páru než rodině⁵¹. Tuto strategii, nejprve si vztah s partnerem vyzkoušet, považují mnozí za výhodnou, avšak výsledky jsou zcela opačné: „... manželství uzavřená po nesezdaném soužití se rozpadají častěji, než tzv. přímá manželství“⁵². O rozvod převážně žádají ženy. Neobávají se dříve hanebného postavení rozvedené ženy ani ekonomických obtíží vzniklých následkem rozpadu rodiny. Většina z nich pracuje a nemusí být tak finančně závislá na manželovi. To vše má za následek rozklad manželství a především nukleární rodiny⁵³.

Z hlediska vzdělanosti je zajímavý fakt, že v nesezdaných soužití najdeme převážně jedince s nižším vzděláním. S tím také souvisí nestabilita v zaměstnání a nižší finanční příjem⁵⁴.

4.2 Narození dítěte v nesezdaném soužití

Dítě narozené v nesezdaném partnerství neboli mimomanželská plodnost je v dnešní době zcela běžný jev. Zvyšující se počet dětí narozených mimo manželství je vyvolán rostoucí popularitou nesezdaného partnerství a odkládáním sňatku do vyššího věku. Tato problematika zahrnuje dvě oblasti – dítě narozené partnerům žijícím v nesezdaném soužití a dítě narozené svobodné matce bez partnera. Tradiční doba, pro kterou byla typická 100% sňatečnost, tento jev téměř nepoznala. Těhotné ženy byly buď vdané a nebo se početí dítěte okamžitě stvrzovalo sňatkem. Mnohé nám o tomto tématu napoví statistiky.

Počet dětí narozených mimo manželství se za posledních 20 let více než ztrojnásobil. Roku 1990 to bylo přibližně 11 000 dětí a dnes je to přes 35 000 dětí narozených svobodným matkám.⁵⁵ Dříve byla mimomanželská plodnost

⁵¹ HAMPLOVÁ, D.; PIKÁLKOVÁ, S. Manželství, nesezdaná soužití a partnerský vztah. In Mansfeldová, Z.; Tuček, M. *Současná česká společnost. Sociologická studie.*

⁵² HAMPLOVÁ, D.; PIKÁLKOVÁ, S. Manželství, nesezdaná soužití a partnerský vztah. In Mansfeldová, Z.; Tuček, M. *Současná česká společnost. Sociologická studie.*, str. 129.

⁵³ SULLEROTOVÁ, E. *Krize rodiny.*

⁵⁴ HAMPLOVÁ, D.; PIKÁLKOVÁ, S. Manželství, nesezdaná soužití a partnerský vztah. In Mansfeldová, Z.; Tuček, M. *Současná česká společnost. Sociologická studie.*

⁵⁵ Procentuální hodnota dětí narozených mimo manželství v roce 2005 v České republice dosahovala 31 %, ve Velké Británii to bylo už 42 %, ve Francii 46 % a v Bulharsku se hodnota vyšplhala až na 49 %. Mimomanželská plodnost je však nejrozsáhlejší v severně ležících zemích, kde podíl takto

charakteristická spíše pro mladý věk 17 až 22 let, nyní zabírá širší pásmo a to 18 až 35 let. Zajímavý je také vliv vzdělanosti. Mimomanželská plodnost je typická pro ženy se základním vzděláním. V roce 1990 podíl dětí narozených mimo manželství těchto matek byl 26 % a roku 2006 vzrostl na celých 69 %. Zaměříme - li se na mimomanželské prvorozené dítě procentuální hodnota nám vzroste až na 80 %. Naopak vysokoškolsky vzdělané matky v celých 80 % mají v době porodu manžela. Obecně tedy můžeme říci, že vzdělanější ženy častěji rodí děti v manželství. Dále průzkumy sledovaly míru koncentrace mimomanželské plodnosti v jednotlivých krajích České republiky. Nejnáchylnější, ať už mluvíme o jakémkoliv nepříznivém jevu demografických procesů, je sever a západ v čele s okresy Most a Bruntál, kde hodnota dosahuje téměř 60 %. Naopak nejnižšími hodnoty se vyznačuje jih a východ

56

V neposlední řadě bych chtěla vyzdvihnout postoje k rodičovství mimo manželství. Přesto, že se Česká republika staví značně tolerantně k mimomanželské kohabitaci, nedá se říci, že tentýž postoj zastává i v otázce týkající se rodičovství v nesezdaném soužití. V tomto případě je i mladá generace stále tradiční.

„Zatímco v roce 1994 podle dat ISSP⁵⁷ vyslovalo souhlas s názorem, že lidé, kteří chtějí mít dítě, by měli vstoupit do manželství, 71 % dotazovaných, v roce 2002 s ním projevilo souhlas 58 % respondentů⁵⁸. I když se nám zde objevuje menší pokles, stále ve větší míře přetrvává názor, že by se děti měly narodit do manželského svazku. Rodina, tvořená sezdanými rodiči a jejich dětmi, je stále chápána jako nejlepší model partnerského vztahu, který tvoří nejvhodnější prostředí pro kvalitní výchovu dětí. Tento názor nám také potvrzuje hodnocení vybraných trendů demografického přechodu, kde pouze 3 % české populace hodnotí

narozených dětí přesahuje 50 % - Norsko 51 %, Švédsko 55 % a Estonsko dokonce 58 % [Rychtaříková 2007].

⁵⁶ ZEMAN, K. Nemanželská plodnost – demografický přehled. In Hamplová, D. et al. *Děti na psí knížku? Mimomanželská plodnost v ČR*.

⁵⁷ Zkratka ISSP znamená International Social Survey Programme neboli Mezinárodní program sociálního výzkumu - Rodina a měnící se gender role z roku 1994 a 2002. Více viz kapitola 5.

⁵⁸ CHALOUPKOVÁ, J.; SOUKUPOVÁ, E. Postoje k manželství, nesezdanému soužití a rodičovství mimo manželství. In HAMPLOVÁ, D. et al. *Děti na psí knížku? Mimomanželská plodnost v ČR*, str. 36.

mimomanželskou plodnost kladně, 17 % se vyjádřilo neutrálně a zbylých 80 % populace považuje tento trend za zcela špatný⁵⁹.

Mimomanželská plodnost je jedním z dalších trendů druhého demografického přechodu, který je typický seberealizací jedince a svobodou. Lidé se odmítají podřít společenským normám a tradicím, nepotřebují stvrzovat svůj vztah sňatkem.

O tom také vypovídá názor svobodných matek, které vidí hlavní příčinu nesezdaného rodičovství ve zbytečnosti manželství, které nepřináší žádné výhody. Manželský svazek berou pouze jako formalitu a spoléhají se na štědrost státu a systému sociálních dávek, který demotivuje svobodné matky uzavřít sňatek. Tento názor byl potvrzen závěry výzkumu Sociální a ekonomické výsledky mateřství z roku 2006, který zjišťoval možné důvody, proč ženy nevstoupily do manželství před porodem. Hlavním důvodem byla nejistá budoucnost vztahu s otcem dítěte a také odmítavý postoj partnera k sňatku. Tuto možnost zvolilo 60 % žen. A druhým nejsilnějším důvodem, který zvolilo 40 % respondentek, bylo již výše zmiňované nevýhodné manželství. Pokud by si ale pro sebe měli zvolit ideální způsob partnerského uspořádání, téměř 60 % žen by si přálo žít v manželství, jemuž předchází předmanželské soužití⁶⁰. Otázkou však je, jak se k těmto tématům - mimomanželská plodnost a možné budoucí manželství - staví otcové. Bohužel se doposud nikdo na tuto problematiku nezacítil a tudíž nemůžeme provést žádné srovnání.

Kdo tedy jsou svobodné matky v České republice⁶¹? Patří do skupiny dobře situovaných, vzdělaných a ekonomicky zajištěných žen, které nemají potřebu nutit se do manželství a nebo jde o skupinu žen z nižší společenské třídy, pro které je mimomanželské rodičovství dobře zvolenou taktikou jak zlepšit svůj ekonomický status? Shrnu – li všechna dostupná data dostanu na tuto otázku jednoznačnou odpověď - čím nižší vzdělání a nižší sociální třída, tím větší je výskyt svobodných matek. Svobodné mateřství tedy není nový životní styl, nýbrž jde o strategii využívající sociálně politických opatření k zajištění ekonomické stability.

⁵⁹ **KATRŇÁK, T.** Kdo jsou svobodné matky v České společnosti? In Kocourková, J.; Rabušic, L. *Sňatek a rodina: zájem soukromý nebo veřejný?*

⁶⁰ **HAMPLOVÁ, D.** Děti bez manželství nebo bez otců? In *Data a Výzkum – SDA Info*.

⁶¹ Téma svobodných matek v ČR je blíže rozpracováno např. in:

HAMPLOVÁ, D. Děti bez manželství nebo bez otců? *Data a Výzkum – SDA Info*.

HAMPLOVÁ, D. et al. Děti na psí knížku? Mimomanželská plodnost v ČR.

4.3 Alternativní formy partnerského vztahu

V posledních desetiletích se v české společnosti objevuje nový sociální jev, který značně nabývá na významu. Touto nově se vynořující sociální skupinou a životní strategií jsou *singles*.⁶² Za singles můžeme označit osoby samostatně žijící, kteří se rozhodli pro celoživotní bezdětnost.⁶³ Jejich prioritou není rozvoj rodinné nýbrž nulové životní strategie, která jim umožňuje vytvořit prostor pro zachování profesní mobility a pružnosti na trhu práce. Na přední příčky žebříčku hodnot staví zejména nezávislost a celkovou svobodu. Dalším z charakteristických znaků je věk v rozmezí mezi 20 – 40 lety, ekonomická nezávislost na primární rodině a především fakt, že tento stav nepovažují jako konečný, ale pouze jako životní fázi. Ta se ovšem prodlužuje a prodlužuje až se mění v definitivní⁶⁴.

I v tradičních společnostech zůstávali lidé trvale nesezdáni a bezdětní.⁶⁵ Jednočlenné domácnosti však byly spíše výjimkou. Neprovdané ženy žily v domácnostech svých sester, kde jejich prvotní povinností byla starost o děti nebo odcházely do kláštera. Muži vedle kláštera nacházeli uplatnění také v armádě⁶⁶

Různorodá kritéria typologie singlovství, podle amerického sociologa Peter J. Steina, nám přibližují rozlišení, zda je životní styl osoby žijící single alternativou dobrovolnou či nikoli a zda se jedná o alternativu dočasnou nebo stabilní.

Peter J. Stein vymezil následující kategorie singles⁶⁷:

- *dobrovolní dočasní* - nesezdání nebo rozvedení, kteří odkládají uzavření nebo znovuzavření sňatku
- *dobrovolní stabilní* – zvolily zcela dobrovolně svůj stav

⁶² Singl, přeloženo z anglického jazyka, znamená jediný či svobodný, avšak, jak uvádí Možný, čeština dosud nenalezla vhodný název se stejnou platností [Možný 2006].

⁶³ V 70. a 80. letech byli za *singles* označováni i lidé žijící v dlouhodobě nesezdaném soužití jak uvádí Tomášek ve své stati z roku 2003: Singles ve světle měnících se typologií a definic: k aktuálně probíhajícímu výzkumu.

⁶⁴ MOŽNÝ, I. *Společnost a rodina*.

⁶⁵ Tradiční společnost nazývala neprovdané a bezdětné ženy jako staré panny a muže starými mládenci. Angličtina má pro tento stav pojmenování také – spinsters a bachelors [Možný 2006].

⁶⁶ MOŽNÝ, I. *Společnost a rodina*.

⁶⁷ TOMÁŠEK, M. Singles ve světle měnících se typologií a definic: k aktuálně probíhajícímu výzkumu. In Mareš, P.; Potočný, T. (eds.). *Modernizace a česká rodina*.

- *nedobrovolní dočasní* – nesezdání, aktivně hledající budoucí partnery
- *nedobrovolní stabilní* – ovdovělí či rozvedení, kteří nenašli partnera a přijali tak svůj stav.

Neustále se zvyšující počet singles má na svědomí pokrok v technikách antikoncepce, asistovaná reprodukce a především emancipovanost žen, která jim otevřela doposud obtížně dostupné oblasti společenského života⁶⁸. Možný ještě zmiňuje další dva nepřímo působící faktory. Především jde o nárůst homosexuálně orientovaných jedinců díky liberálním zákonům a medializaci homosexuality a druhým faktorem je zvýšený podíl fyziologicky neplodných mužů a žen⁶⁹.

Jak už jsem zmínila na začátku této podkapitoly - Alternativní formy partnerského vztahu – tento stav nezávislosti a svobody zaručuje profesní mobilitu a flexibilitu, ke které je zároveň tlačí globální ekonomika jež vyžaduje flexibilní pracovní sílu, schopnost stěhovat se za prací, odolávat nárazovým zatížením a bezproblémově zvládat neplánované služební cesty a dlouhé přesčasy. To může být jedním z nabízených vysvětlení vzniku této sociální skupiny⁷⁰. Na druhé straně sociologické teorie hovoří o „... tlaku kulturních norem, proměňujících se pod vlivem nových šancí na vytváření pohodlného životního stylu bez přejímání odpovědnosti, podporovaných reklamou a komercializací volnočasových aktivit“⁷¹.

Podíváme – li se na posledních pět Sčítání lidu v České republice, tedy v letech 1961 až 2001, vyvstane nám trvalý pokles podílu rodinných domácností, které v polovině minulého století tvořily ¾ všech českých domácností – dnes je jich jen 55 %. Pro nás je však zajímavější rostoucí podíl domácností jednotlivců – z pouhých 16 % na 30 % v témže období. Dále nám vyplynulo, že v jednočlenných domácnostech žilo 15 % osob ve věku do 29 let v roce 2001, v roce 1961 to bylo pouhých 6 %. Přestože dodnes nedošlo k jednoznačnému definování pojmu singlovství a ani neexistuje žádná shoda autorů jak tuto kategorii přesně vymezit a

⁶⁸ MAREŠ, P. Sňatkový trh – koncepty a model: východisko výzkumu reprodukce rodin. In Mareš, P.; Potočný, T. (eds.). *Modernizace a česká rodina*.

⁶⁹ MOŽNÝ, I. *Společnost a rodina*.

⁷⁰ Tamtéž

⁷¹ MOŽNÝ, I. *Společnost a rodina*, str. 199.

definovat, statistiky jasně ukazují na popularnost tohoto celoevropského trendu, jež je vnějším výrazem individualizace životní dráhy⁷².

Druhou nejčastěji se vyskytující podobou partnerství je tzv. *living apart together*.⁷³ Je to zvláštní forma nesezdaného partnerství bez společného soužití. Tento způsob života je typický zejména pro mladší generace (mladý a střední věk). Každý z partnerů má svůj vlastní byt, nemají potřebu se sestěhovat, jelikož jim vyhovuje jejich volnost a svoboda, navíc se mají vždy kam vrátit⁷⁴.

5. Výzkumy zjišťující postoje a názory k manželství a nesezdanému partnerství

Průzkumy zde uvedené souvisí s ústředním tématem mé práce, ve které stanovuji důvody vedoucí k uzavření manželství muže i ženy původně žijících v nesezdaném partnerství. Na úvod uvádím krátkou informaci o výzkumech do konce 80. let, kde je naprosto zřejmé, že čas a situace ve společnosti způsobily, že výsledky průzkumů jsou jiné než od počátku 90. let. Netýkají se přímo mého ústředního tématu, ale ukazují, jak v daném čase a při změně ve společnosti došlo k odlišnému pohledu na manželství a nesezdané soužití.

První sociologický průzkum zaměřený na demografické chování mladých lidí byl u nás proveden poprvé roku 1956. Plná sňatečnost provázela Českou republiku do konce 80. let⁷⁵. Z tohoto důvodu hlavním těžištěm průzkumů byly otázky orientované na vstup do manželství a velikost budoucí rodiny. Nemělo smysl ptát se na možné způsoby partnerského soužití – nikdo o nich tehdy neuvažoval. Dále se

⁷² **MOŽNÝ, I.** *Společnost a rodina*.

⁷³ Living apart together (LAT) je zvláštní neboli „spolu, ale odděleně“. Za zvláštní formu tohoto typu svazku můžeme považovat tzv. LIVING APART TOGETHER(LAT) neboli oddělené soužití.

⁷⁴ Living apart together je blíže rozebráno např. in:

CHALOUPKOVÁ, J.; ŠALAMOUNOVÁ, P. Postoje k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v České republice a v Evropě. *Sociologická studie*.

MOŽNÝ, I. *Společnost a rodina*.

⁷⁵ Do manželství tehdy vstupovalo 90 % mužů a celých 96 % žen [Kučera 2000].

výzkumná šetření orientovala na příjmovou a bytovou situaci mladých manželských párů, zaměstnanost žen či na metody, jak zabránit nechtěnému početí⁷⁶.

Teprve počátkem 90. let, kdy začala klesat úroveň sňatečnosti, se objevila nutnost zjišťovat názory a postoje týkající se sňatkového a rodinného chování. Sociologický ústav Akademie věd České republiky provedl roku 1994 Mezinárodní program sociálního výzkumu – Rodina a gender role 1994. Tento průzkum byl následovně zopakován roku 2002. Oba dva byly zaměřeny na toleranci nesezdaného soužití, mimomanželskou plodnost a na důležitost celé rodiny pro kvalitní vývoj dítěte. Dalším, pro nás důležitým šetřením, byl výzkum Mladá generace 1997 zabývající se reprodukčním a rodinným chováním mladých lidí ve věku 18 až 30 let. Rodina 2001 a Biografický výzkum mladé generace 2002 jsou dalšími empirickými šetřeními Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí, které byly zaměřeny zejména na hodnoty a postoje vážící se k partnerství, manželství a rodinnému chování⁷⁷.

Výše zmíněné výzkumy Sociologického ústavu AV ČR a Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí si nyní blíže objasníme⁷⁸. Budeme se orientovat především na postoje k nesezdanému partnerství, manželství a k rodinnému chování.

⁷⁶ KUČERA, M. Demografické chování mladých lidí v České republice, jeho sledování v průzkumech, hodnocení reálné situace a vnější vlivy. In Fialová, L.; et al. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*.

⁷⁷ KUČERA, M. Demografické chování mladých lidí v České republice, jeho sledování v průzkumech, hodnocení reálné situace a vnější vlivy. In Fialová, L.; et al. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*.

⁷⁸ V České republice byly provedeny i další výzkumy, pro nás však svými výsledky nejsou podstatné. Např. Šetření reprodukce a zdraví žen roku 1993, Family and fertility Surveys roku 2002, Evropská studie hodnot, Bydlení mladé generace 2003, Singles a jejich vztahy nebo Životní spokojenost, štěstí a rodinný stav ve 21 evropských zemích.

5.1 Přehled demografických výzkumů

První z výzkumů, na který jsem se zaměřila je **Mezinárodní program sociálního výzkumu - Rodina a měnící se gender role z roku 1994 a 2002**⁷⁹. Tyto dva výzkumy uvádím, jelikož se zabývají otázkou pohledu mladé generace a starších respondentů na nesezdané soužití. Dále byl výzkum zaměřen na postoje k manželství, k rodičovství a k rolím v rodině.

ISSP (International Social Survey Program) je mezinárodní výzkumný projekt založený roku 1983. Výzkumné šetření Rodina a gender role proběhlo v rámci projektu ISSP v letech 1994 a 2002. Toto šetření bylo zaměřeno na srovnání 23 evropských zemí. Výběrový soubor z roku 1994 obsahoval 1024 respondentů a pro rok 2002 to bylo 1289 respondentů. Respondentům byla předložena sada výroků, na které měli odpovědět zda souhlasí či naopak. Respondenti vyjadřovali pouze svůj postoj, ve skutečnosti jejich reálné jednání může být odlišné.

Necelé ¾ respondentů souhlasilo v obou letech s výrokem: *Je dobré, když lidé, kteří hodlají uzavřít sňatek, spolu nejdříve žijí* a téměř 55 % schvalovalo nesezdané soužití jako konečnou fázi partnerského vztahu. Lidé, kteří chtějí mít děti, by měli uzavřít manželství podle 60 % dotazovaných. Tato hodnota klesla o 10 % od roku 1994. Dále 42 % respondentů považuje život v manželství za šťastnější a nejlepším řešením manželských problémů je podle 60 % respondentů rozvod.

První podstatnou proměnnou byl věk.⁸⁰ Nesezdané a předmanželské soužití bylo nejvíce podporováno mladou generací. Kohabitaci také nejvíce schvalovali ti, co byli v té době svobodní a bezdětní. Naopak výroky týkající se manželství a dětí narozených do manželství byly podporovány zejména staršími respondenty. Tento výsledek se dal předpokládat s ohledem na výsledky výzkumů provedených do konce 80. let.

⁷⁹ Podrobnější informace o výzkumu ISSP z roku 1994 a 2002 blíže rozpracovala Jana Chaloupková a Petra Šalamounová ve své stati *Postoje k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v České republice a v Evropě* v publikaci *Sociologická studie* z roku 2004.

⁸⁰ Respondenti byli v ISSP výzkumu rozděleni do tří kategorií. První kategorii tvořila mladá generace, která byla vymezena věkem 18 až 29 let. Střední generace byla ve věkovém rozmezí 30 až 49 let a respondenti starší 50 let tvořili nejstarší kategorii.

Další sledovanou proměnnou bylo vzdělání. Jedinci s vysokoškolským vzděláním byli naopak benevolentní k nesezdanému partnerství, nepovažovali bezdětnost za nenaplnění života a neviděli manželství jako záruku životního štěstí.

Nejméně naklonění životu v nesezdaném partnerství byli lidé, kteří mají pouze základní vzdělání. Paradoxem ovšem je, že „... lidé s nižším vzděláním a z nižších společenských tříd méně často uznávají soužití partnerů bez oddacího listu a přitom právě mezi nimi je v reálném životě nejvíce neformálních svazků. Naopak postojově otevření lidé s vyšším vzděláním mají menší pravděpodobnost, že založí rodinu mimo manželství“⁸¹

Výzkum **Mladá generace 1997**⁸² jsem vybrala z toho důvodu, že se stejně jako výše uvedené dva výzkumy opět zaměřuje na postoje k manželství a rodičovství. Výzkum byl zacílen na mladé a svobodné lidi ve věku od 18 do 30 let. Konečný počet výběrového souboru tvořilo 1294 respondentů z toho 632 mužů a 662 žen. V roce 1997 bylo provedeno výzkumné šetření Sociologickým ústavem AV ČR ve spolupráci s agenturou STEM. Za výzkumnou metodu byl zvolen řízený rozhovor.

První otázka položena respondentům byla jakou z variant partnerského soužití vidí pro sebe jako tu nejlepší. Možnosti byly následující: 1) žít bez stálého partnera, 2) žít se stálým partnerem v nesezdaném partnerství, 3) žít s partnerem na zkoušku a později uzavřít manželský sňatek nebo za 4) uzavřít sňatek bez předchozího společného soužití. Pro uzavření sňatku bylo celých 89 % dotazovaných. Život v nesezdaném partnerství bez sňatku by volilo pouhých 9 % a zbylé 2 % dotazovaných si umí svůj život představit bez stálého partnera. Ti, kteří zvolili život bez partnera nebo v nesezdaném soužití, uváděli jako rozhodující důvody zejména nezávislost, kterou sňatek či dlouhodobý vztah s partnerem omezuje a snadnější rozvod bez právních komplikací. Fialová také poukázala na vliv životních zkušeností

⁸¹ **CHALOUPKOVÁ, J.; ŠALAMOUNOVÁ, P.** Postoje k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v České republice a v Evropě. *Sociologická studie*. str. 24.

⁸² Podrobnější informace o výzkumu Mladá generace 1997 jsou blíže rozpracovány např. in:

FIALOVÁ, L.; et al. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*.

FIALOVÁ, L.; PIKÁLEK, D. Mladá generace a manželství. *Sociologický časopis*.

získaných v primárním rodinném prostředí. Nesezdané partnerství bez sňatku by volili zejména ti, kteří měli v minulosti zkušenosti s rozvodem svých rodičů nebo ti, kteří manželství svých rodičů považovali za velice problémové. Přes to všechno považuje 80 % mladých lidí manželství za ideální formu rodinného života. Vidí ho jako instituci, která zajišťuje vhodnou výchovu a péči o dítě. Tento závěr také potvrdilo 84 % respondentů žijících v nesezdaném partnerství, kteří v tomto vztahu nechtějí žít trvale, ale naopak plánují uzavření sňatku a vstup do manželství. Z těchto 84 % dotazovaných schvaluje „život na zkoušku celých“ 77 %. Cení si zvláště vzájemného poznání a společného života.

Pokud se podíváme na výhody manželství většina dotázaných nepovažuje finanční, majetkové či právní záruky tohoto formálního vztahu za hlavní výhodu. Důvodem uzavření sňatku je pro ně na prvním místě láska, dále pak narození dítěte a výzkum Rodina 96 zjistil, že pro 45 % respondentů bylo hlavním důvodem tlak rodiny, která nesouhlasila s životem v nesezdaném partnerství.

Přesto, že se v dnešní době mluví o změně životních cílů a hodnotových orientací, které souvisejí s poklesem sňatečnosti a porodnosti, výzkum Mladá generace 1997 tyto teorie spíše vyvrátil. Výsledky sice potvrdily, že pro mladé lidi je nezbytné dostudovat, získat dobře ohodnocené zaměstnání a dosáhnout kariéry, na druhé straně však rodina a děti pro ně představují nejvyšší životní prioritu.

Hlavním tématem výzkumu **Rodina 2001**⁸³ byly postoje a hodnotové orientace týkající se nesezdaného soužití, manželství a rodiny. Cílovou skupinou výzkumu Rodina 2001 (dále R01) byla dospělá populace starší 18 let. Soubor dotazovaných tvořilo 1257 osob, z toho, pro lepší srovnání s předešlými výzkumy (Formy rodinného života mladé generace 1996 a Mladá generace 1997), byl vybrán vzorek 326 respondentů do 30 let - 167 mužů a 159 žen. Výzkumný soubor zahrnoval 116 osob žijících v manželství, 40 osob žijících v nesezdaném soužití, 103 osob s partnerem, ale žijících odděleně a 67 osob bez partnera.

⁸³ Podrobnější informace o výzkumu Rodina 2001 blíže rozpracovala Jana Paloncyová v závěrečné zprávě *Změny české rodiny: mladá generace a demografický vývoj (1.část závěrečné zprávy z výzkumu .Rodina 2001.)*. [online]. Dostupné na WWW: <<http://praha.vupsv.cz/Fulltext/palon.pdf>>.

Nejprve se výzkum zaměřil na postavení rodiny v hodnotových orientacích mladých lidí. Muži i ženy považovali shodně za nejdůležitější mít spolehlivého partnera a žít ve spokojeném manželství. Na dalších příčkách už však byly potvrzeny přetrvávající rodinné stereotypy dělby rolí. Muži si nejvíce přáli úspěch v zaměstnání a materiální zajištění. U žen to bylo narození a výchova dětí. Porovnáme – li výsledky s výzkumem z roku 1997 (Mladá generace 1997) jasně vidíme, že rodina si neustále drží svoji hodnotu. Z hlediska vzdělanosti vysokoškolsky vzdělaní respondenti upřednostňují před založením rodiny kvalitní vzdělání, úspěch v zaměstnání, ekonomickou nezávislost a materiální zajištění. Přesto, že mají tendence oddalovat sňatek a další rodinné události, právě oni přisuzují nejvyšší hodnotu manželství na rozdíl od respondentů s maturitou nebo vyučením. U respondentů byl také zjištěn liberální přístup k manželství a rodičovství. Lidé mladší 30 let jsou velice tolerantní k nesezdanému soužití, mnozí se přiklánějí k názoru, že není nutné, aby se dítě narodilo do manželství. Nevzniká zde ani rozpor mezi mladou a střední generací (věk 30 – 59 let), která též neodmítá kohabitaci. Z výsledků nám také vyplývá, že většina respondentů nepovažuje sňatek za záruku spokojenosti. Finanční důvody a upravení majetkových vztahů nepatří mezi hlavní důvody partnerů k uzavření manželství. Hlavním důvodem je silný citový vztah k partnerovi. Tyto závěry jsou potvrzeny i výsledky výzkumu Mladé generace 1997. + rodina 2001

Cílem Biografického výzkumu mladá generace 2002⁸⁴ (dále MG02) bylo postihnout životní dráhu mladých lidí. Výzkum byl soustředěn na významné rodinné události, jimiž je například sňatek, narození dítěte či rozvod, v kontextu s jinými událostmi běžného života – ukončení studia, kariéra, postup v zaměstnání.⁸⁵ Pro získání těchto informací byla použita tzv. biografická metoda založená na studování demografických událostí bez vlivu ostatních životních událostí. Dotázáno bylo

⁸⁴ Podrobnější informace o výzkumu Biografický výzkum mladé generace 2002 blíže rozpracovala Jana Palonciová v závěrečné zprávě *Rodinné chování mladé generace. Závěrečná zpráva z „Biografického výzkumu mladé generace 2002“*. [online]. Dostupné na WWW: <<http://praha.vupsv.cz/Fulltext/japal.pdf>>.

⁸⁵ Výzkum byl sekundárně zaměřen na hodnoty a postoje mladých lidí vážící se k rodině a rodinnému chování.

dohromady 895 osob ve věku 24 – 34 let. Formy partnerského vztahu respondentů v průběhu výzkumu byly následované: 262 respondentů bez partnera, 121 s partnerem, 175 respondentů žilo v nesezdaném partnerství a 337 v manželském svazku.

Stejně jako v předchozích výzkumech můžeme i zde sledovat toleranci k nesezdanému soužití. Pouze 8 % dotázaných se záporně vyjádřilo k nesezdanému soužití ve společné domácnosti bez uzavření sňatku. Více než polovina – a to 54 % dotázaných – podporuje názor, že nemanželská kohabitanace by měla vygradovat až do takové fáze, že partneři zpečetí svůj vztah sňatkem. Zbývajících 38 % respondentů považuje nesezdané soužití za rovnocennou náhradu manželství. Celé tři čtvrtiny respondentů by volilo jako nejvhodnější variantu uspořádání svých partnerských vztahů manželství. Naprostá většina by tak chtěla učinit po tzv. manželství na zkoušku, ve kterém vidí hlavní výhodu bližší poznání partnera a společného života v jedné domácnosti. Ostatní zastávají názor, že manželství je instituce omezující svobodu a volí proto nesezdané partnerství. Nejčastěji uvedeným důvodem pro uzavírání manželství nebyly finanční ani majetkové důvody, nýbrž uspořádání rodinných vztahů. Dvě třetiny mladých lidí zastává názor, že pokud lidé chtějí mít dítě, měli by nejdříve uzavřít sňatek. Stále se nám tedy do popředí dostává klasická vize rodiny. „I přes neustále klesající sňatečnost by většina mladých lidí chtěla žít v manželství. Klasický rodinný model je udržován především proto, aby se děti rodily do manželství. Z hlediska právních vztahů mezi partnery není instituce manželství považována za důležitou“⁸⁶.

MG02 se v další části také zabýval původní rodinou respondenta a jejím vlivem. Závěry prokázaly, že respondenti z neúplných rodin mají oslabený sklon k tradičnímu rodinnému životu. Šance na úspěch manželství byly o 70 % nižší než u mladých lidí pocházejících z úplných rodin. Neúspěšná manželství rodičů tedy mají negativní vliv na budoucí rodinný život jejich potomků. Otázky zaměřené na studium a profesní dráhu prokázaly odsouvání sňatku a rodičovství do pozdějšího věku. Mladí lidé chtějí využít možnosti studia na VŠ, zahraničního cestování a dosažení určité kariéry v zaměstnání, aby se stali ekonomicky nezávislí na rodičích.

⁸⁶ PALONCYOVÁ, J. *Rodinné chování mladé generace. Závěrečná zpráva z „Biografického výzkumu mladé generace 2002“*. [online]. Dostupné na WWW: <<http://praha.vupsv.cz/Fulltext/japal.pdf>>., str. 12.

Shrnutím posledních dvou uvedených výzkumů jasně vyplývá stále trvajících tradiční přístup k dělbě rolí v rodině. Manželství je prioritou, pouze je odsunuto do vyššího věku respondentů a to z důvodů dokončení vzdělání a materiálního zabezpečení. Na druhé straně se výzkumy liší v důvodech vedoucích k uzavření manželského svazku. Ve výzkumu Rodina 2001 je důvodem láska, naopak v Biografickém výzkumu mladé generace 2002 je za nejdůležitější důvod považováno uspořádání rodinných vztahů.

5.2 Závěrečné shrnutí výzkumů

V každém z uvedených výzkumů byla prokázána popularita nesezdaného partnerství. Většina však toto soužití nevidí jako konečnou fázi svého vztahu, ale pouze jako přechodný stav a možnost vyzkoušet si společný život před sňatkem a založením rodiny.

Zastánci nesezdaného partnerství jsou zejména mladí lidé vysokoškolsky vzdělání. Kohabitace jim tak poskytuje nezávislost, svobodu, možnost dostudovat a finančně se zabezpečit. Naopak neobliba tohoto partnerství je zřejmá především u starší generace a lidí s nižším vzděláním. Z výsledků sociologických výzkumů nám vyplývá závěr, že nejvyšší prioritou rodinného života je stále manželství. Toto soužití je považováno za ideální formu partnerského vztahu. Zajímavý je také podnět či impuls vedoucí ke sňatku - pro většinu párů je to láska a silný citový vztah, na druhém místě je založení rodiny a úsilí, aby se děti narodily do manželství⁸⁷.

⁸⁷ FIALOVÁ, L.; et al. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*.

6. VLASTNÍ VÝZKUM

Nesezdané soužití v dnešní době sice je obrovským fenoménem ovšem jen na určitou dobu. I přes stále se zvyšující popularitu, dříve či později, většina párů vstupuje do manželství. Zajímaly mne tedy podněty, které dovedly nesezdané páry až ke sňatku a to i přesto, že převaha těchto jedinců hovoří o mnoha lákavých výhodách tohoto volného vztahu.

6.1 Cíl a předmět výzkumu

Cílem výzkumu je zjistit důvody párů žijících v nesezdaném partnerství, které je vedly po určité době k uzavření manželství. S tímto souvisí i uvedení závěrů, které poukazují na další možný směr vývoje manželského soužití.

6.2 Cílová populace

Cílovou populací byli sezdaní muži a ženy, kteří vstoupili do manželství po určité době nesezdaného soužití. Tuto cílovou skupinu tvořili respondenti, kteří žili s partnerem minimálně 5 let a více. Výzkum byl zacílen na věkovou kategorii od mladších 20 let do 60 let a více. Dotazníkovým šetřením jsem oslovila 30 respondentů - 16 žen a 14 mužů.

6.3 Přehled hypotéz

H1: Narození dítěte je pro většinu nesezdaných párů důležitějším impulsem vedoucím ke sňatku na rozdíl od početí dítěte.

H2: Většina respondentů si myslí, že manželství poskytuje partnerům mnohé výhody na rozdíl od nesezdaného soužití.

H3: Nesezdané partnerství má podle většiny respondentů složitější provozní podmínky běžného chodu v porovnání s manželským soužitím.

H4: Silný citový vztah je důležitějším faktorem pro uzavírání manželství nesezdaných párů než majetkové poměry.

H5: Vliv společnosti není tak podstatným faktorem vedoucím nesezdané páry k uzavírání sňatku jako tlak rodiny.

H6: Dlouhodobé setrvání v nesezdaném soužití má větší vliv na uzavření sňatku než jen vytvoření si dopředu dohodnutých a vhodných materiálních podmínek.

6.3 Metodologie

Metodologie výzkumu je založena na kvantitativním výzkumu. Bylo použito dotazníkové šetření. Respondenti byli osloveni dotazníkem v písemné i elektronické podobě. Sběr dat probíhal po dobu jednoho měsíce. Dotazník se skládal z 15-ti otázek. Většina otázek byla uzavřených, přičemž respondenti v některých případech měli možnost výběru či mohli vyjádřit svůj odlišný názor v rámci otevřených a polootevřených otázek. Dotazník nejprve zjišťuje základní údaje o respondentovi, poté jsou otázky směřovány k cíli bakalářské práce a k ověření hypotéz. Získané výsledky jsou statisticky zpracovány. Hypotézy 1 až 6 byly testovány podle testového kritéria chí kvadrát (χ^2) na hladině významnosti α : 0,05.

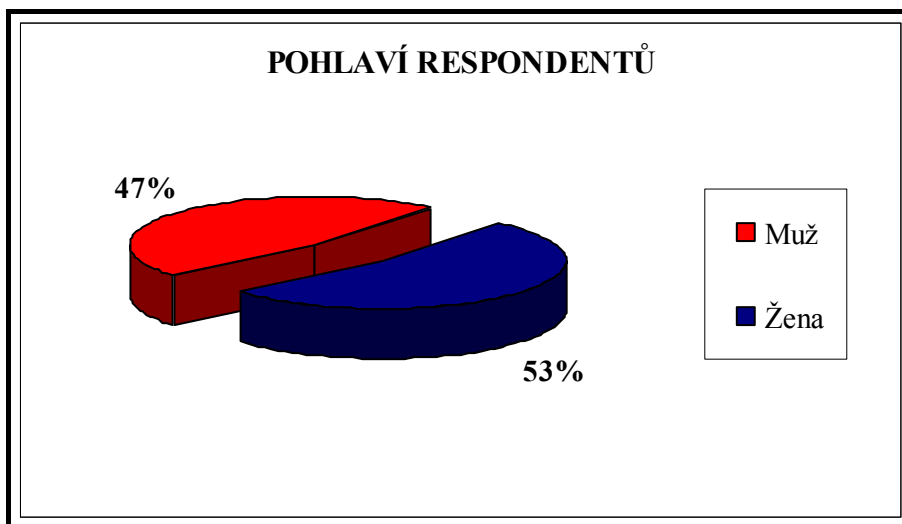
6.4 Analýza dotazníkového šetření a formulace výsledků

Základní údaje o respondentech jsou zjišťovány v otázkách číslo 1 – 5. Tyto otázky se přímo nevztahují k hypotézám, ale pomohou nám lépe přiblížit výběrový soubor. Otázky číslo 6 – 15 jsou zaměřeny na důvody vedoucí respondenty k uzavření sňatku. Tyto otázky se vztahují k jednotlivým hypotézám.

Otázka č. 1 – Pohlaví respondentů

V rámci první otázky bylo zjišťováno zastoupení mužů a žen. Z celkového počtu 30 respondentů tvořilo výběrový soubor 47 % mužů a 53 % žen.

GRAF Č. 1 – Pohlaví respondentů

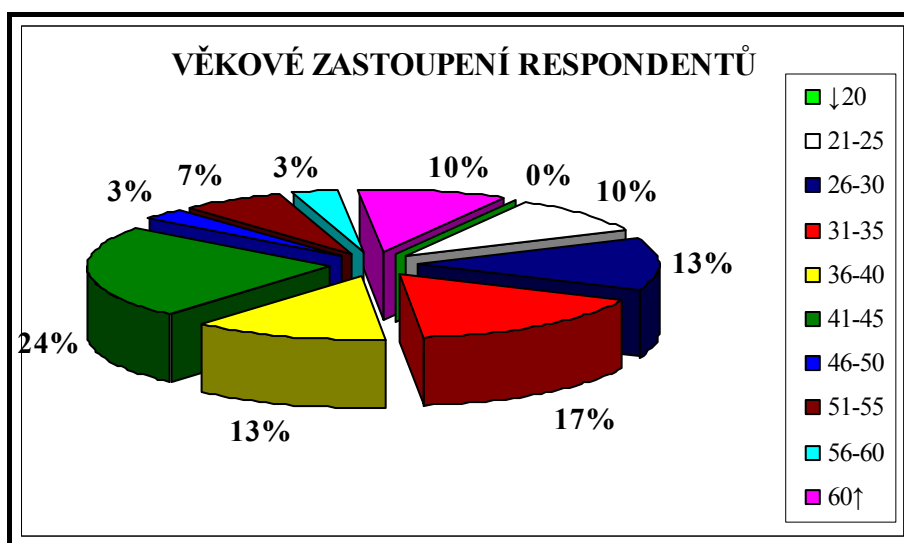

Pohlaví	Muž	Žena	Celkem
Počet	14	16	30
%	47 %	53 %	100 %

Otázka č. 2 – Věk respondentů

Největší zastoupení měla kategorie 41 - 45 let, kde bylo 24 % respondentů. Respondentů ve věku od 31 – 35 let bylo ve výběrovém souboru 17 %. Zastoupení věkové kategorie 26 – 30 let a 36 – 40 let bylo shodné – 13 %. V kategoriích 21 – 25 let a starší 60 let bylo zastoupení respondentů 10 %. Ve věkové kategorii 51 – 55 let bylo 7 % respondentů. Zastoupení věkové kategorie 46 – 50 a 56 – 60 je 3%. V poslední kategorii do 20 let bylo zastoupení nulové.

GRAF Č. 2 – Věkové zastoupení respondentů

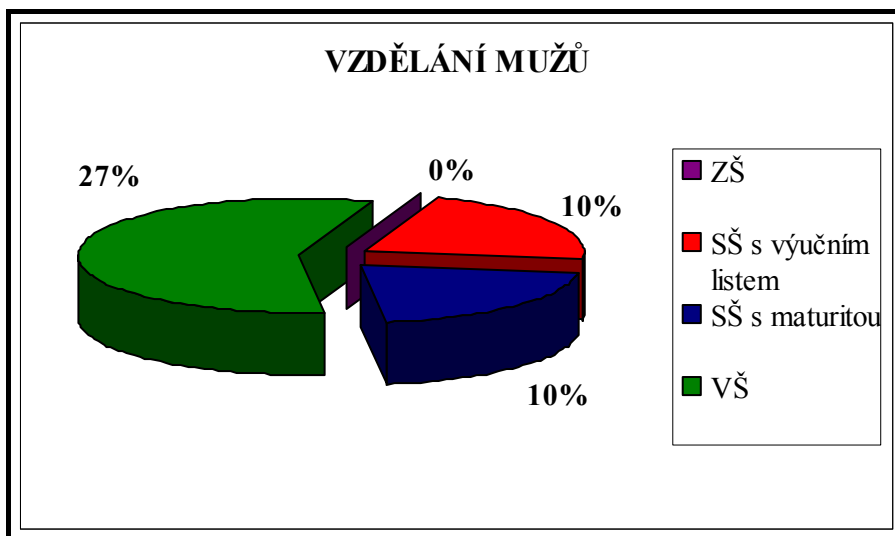

Věková kategorie	$\downarrow 20$	21-25	26-30	31-35	36-40	41-45	46-50	51-55	56-60	$60\uparrow$	Celkem
Počet	0	3	4	5	4	7	1	2	1	3	30
%	0%	10%	13%	17%	13%	24%	3%	7%	3%	10%	100 %

Otázka č. 3 – Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů

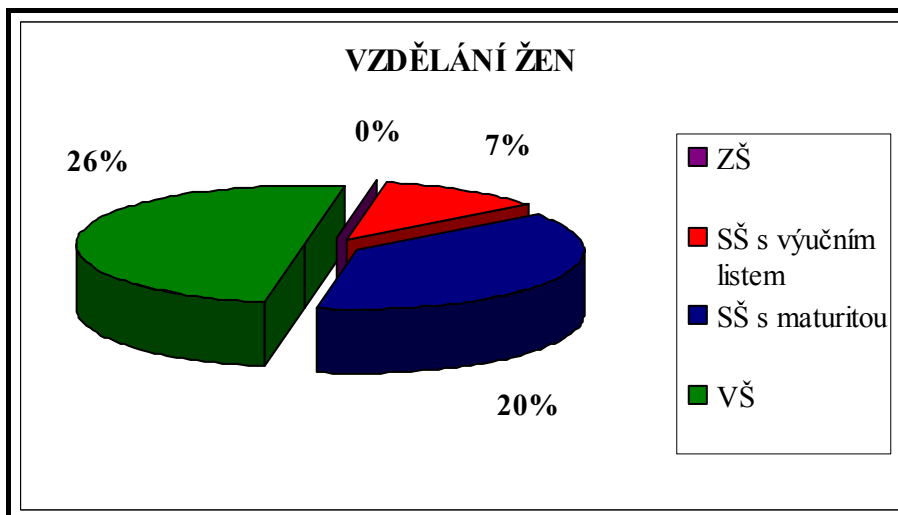
Nejpočetnější zastoupení bylo u respondentů s vysokou školou a to jak u mužů – 27 %, tak i u žen – 26 %. Střední školu zakončenou maturitní zkouškou absolvovalo 10 % mužů a 20 % žen. Střední školu s výučním listem absolvovalo 10 % mužů a pouze 7 % žen. Nulové zastoupení bylo u respondentů se základní školou.

GRAF Č. 3 – Vzdělání mužů

Vzdělání mužů	ZŠ	SŠ s výučním listem	SŠ s maturitou	VŠ	Celkem
Počet	0	3	3	8	14
%	0%	10%	10%	27%	47%

GRAF Č. 4 – Vzdělání žen

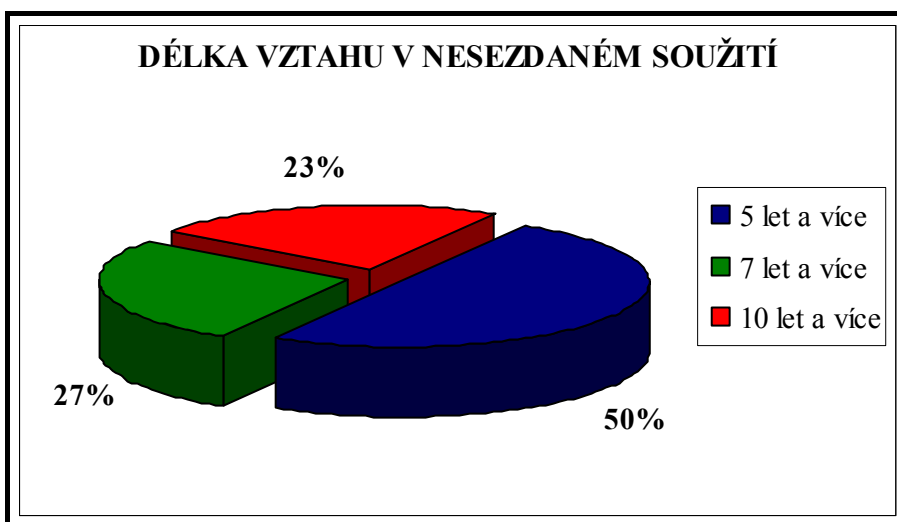

Vzdělání žen	ZŠ	SŠ s výučním listem	SŠ s maturitou	VŠ	Celkem
Počet	0	2	6	8	16
%	0%	7%	20%	26%	53%

Otázka č. 4 – Po kolika letech nesezdaného soužití jste se rozhodli pro sňatek?

Z celkového počtu respondentů celá polovina vstoupila do manželství minimálně po pěti letech nesezdaného soužití. Po sedmi a více letech uzavřelo sňatek 27 % respondentů a po deseti a více letech nesezdaného soužití uzavřelo sňatek 23 % respondentů.

GRAF Č. 5 – Délka vztahu v nesezdaném soužití

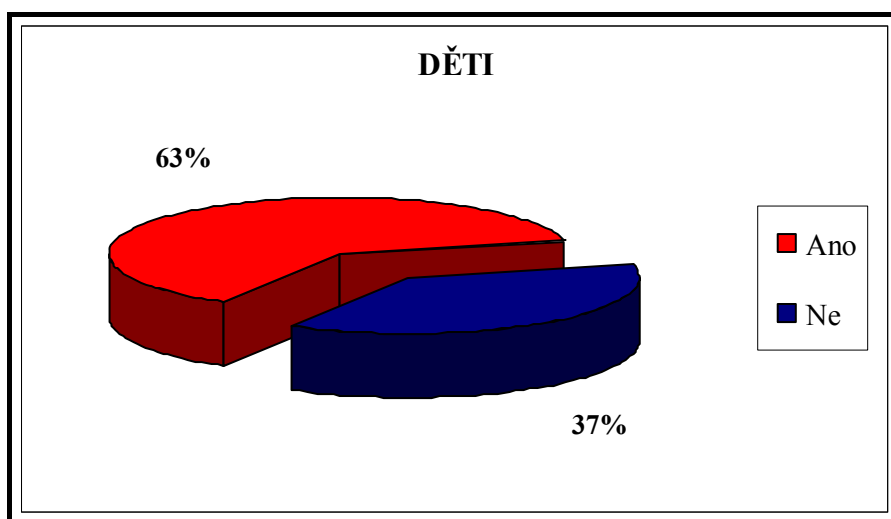

Délka vztahu v nesezdaném soužití	5 let a více	7 let a více	10 let a více	Celkem
Počet	15	8	7	30
%	50 %	27 %	23 %	100%

Otázka č. 5 – Máte děti?

Na otázku zjišťující rodičovství respondentů odpovědělo celých 63 % dotazujících kladně. Zbýlých 37 % respondentů děti nemá.

GRAF Č. 6 - Děti

Děti	Ano	Ne	Celkem
Počet	19	11	30
%	63%	37%	100%

HYPOTÉZA Č. 1

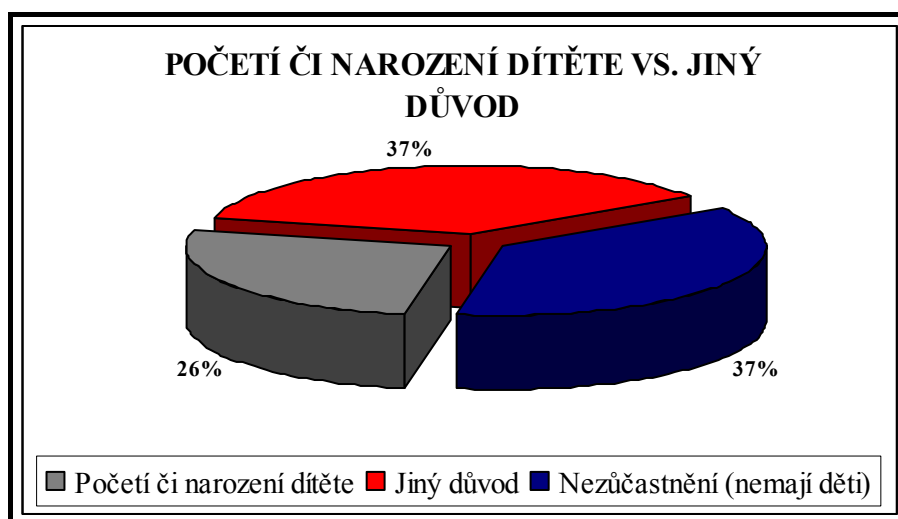
Narození dítěte je pro většinu nesezdaných párů důležitějším impulsem vedoucím ke sňatku na rozdíl od početí dítěte.

K hypotéze č. 1 se váže otázka č. 6 a 7.

Při testování této hypotézy č. 1 pro mne byli podstatní pouze respondenti mající děti. Tento vzorek tvoří 19 respondentů (tj. 63 %, zbylých 37 % respondentů děti nemá a tudíž důvodem ke sňatku pro ně nebylo dítě) z celkového počtu dotazovaných.

Jak už bylo řečeno v otázce č. 5 – 63 % respondentů odpovědělo kladně na otázku zda mají dítě. U této otázky musíme brát v úvahu, že ne pro všechny respondenty s dětmi, byly právě děti tím impulsem pro uzavření manželství. Pro převažujících 37 % rodičů byl důvod zcela jiný. Pouze pro 26 % rodičů bylo početí či narození dítěte důvodem ke vstupu do manželství. V otázce číslo 6 a 7 zjišťuji, který z výše uvedených důvodů je převažující.

GRAF Č. 7 – Početí či narození dítěte vs. jiný důvod

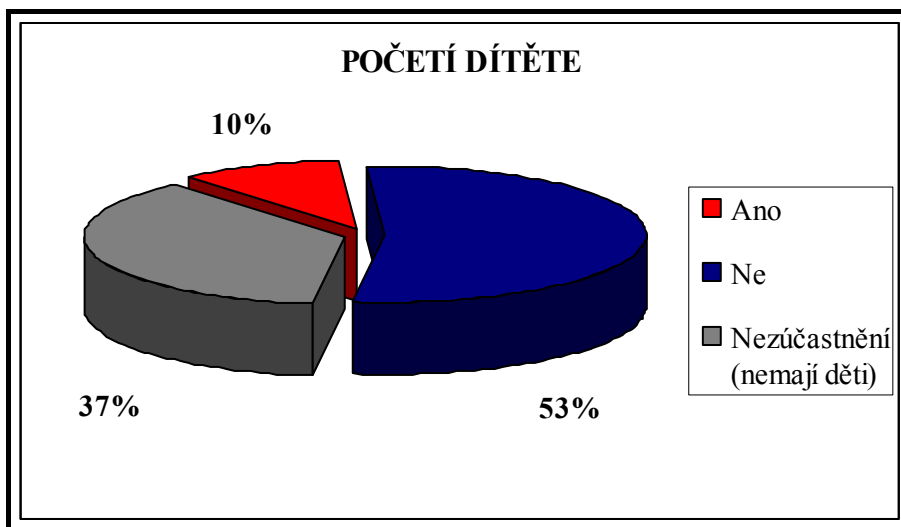
Důvod ke sňatku	Početí či narození dítěte	Jiný důvod	Nezúčastnění (nemají děti)	Celkem
Počet	8	11	11	30
%	26%	37%	37%	100%

Otázka č. 6 - Bylo pro vás důvodem k uzavření sňatku početí dítěte?

Tato otázka zjišťuje zda respondenty vedlo ke sňatku početí dítěte a vzali se tedy ještě před jeho narozením. 37 % respondentů děti nemá, proto na tuto otázku neodpovídalo.

Pro celých 53 % dotazujících nebylo početí dítěte tím hlavním důvodem. Pouze 10 % respondentů odpovědělo kladně na tuto otázku. Tito respondenti následovně měli vybrat nejpodstatnější důvod vedoucí je k uzavření sňatku s ohledem k jejich dítěti. Na výběr měli z možností: a) majetkové poměry, b) manželství základ rodiny (vliv tradice), c) kvalitní výchova a d) jiný důvod. Všichni se jednoznačně shodli na vlivu tradice. Manželství je pro ně posvátné, je to instituce, která tvoří základ rodiny.

GRAF Č. 8 – Početí dítěte

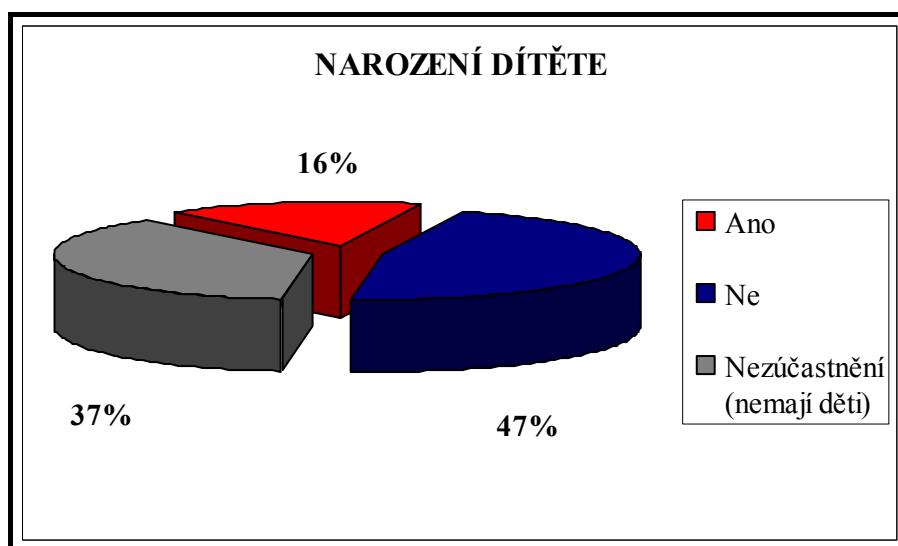

Početí dítěte	Ano	Ne	Nezúčastnění (nemají děti)	Celkem
Počet	3	16	11	30
%	10%	53%	37%	100%

Otázka č. 7 - Bylo pro vás důvodem k uzavření sňatku teprve až narození dítěte?

Stejně jako u otázky č. 6 – 37 % respondentů děti nemá, proto na tuto otázku neodpovídalo. Pro 47 % respondentů narození dítěte nebylo hlavním důvodem a pro zbývajících 16 % dotazujících bylo narození dítěte tím nejdůležitějším impulsem vedoucím páry ke vstupu do manželství. Tito respondenti, jako u předcházející otázky, měli dále určit nejpodstatnější vliv vedoucí je k uzavření manželství s ohledem k jejich dítěti. Na výběr měli stejné možnosti: a) majetkové poměry, b) manželství základ rodiny (vliv tradice), c) kvalitní výchova a d) jiný důvod. Nejpočetněji zvoleným důvodem byla opět možnost b - manželství základ rodiny.

GRAF Č. 9 – Narození dítěte

Narození dítěte	Ano	Ne	Nezúčastnění (nemají děti)	Celkem
Počet	5	14	11	30
%	16%	47%	37%	100%

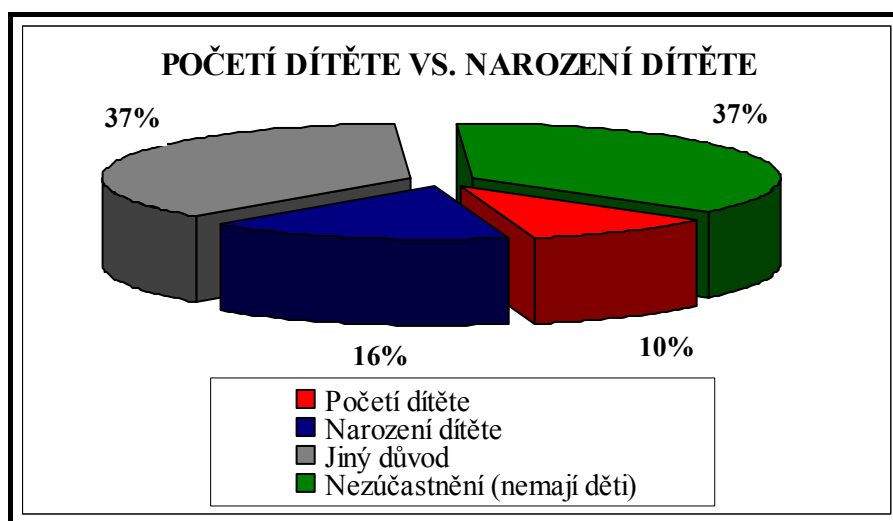
Z grafu č. 10, který nám shrnuje výše uvedená data nám vyplývá, že z 16 % tím hlavním důvodem bylo narození dítěte a 10 % respondentů uzavřelo manželství z důvodu početí dítěte. Z dotazníků nám tedy vychází, že rodiče preferují uzavření sňatku až po narození dítěte. Vývoj sňatkového chování nám tyto výsledky jen potvrzuje. Pro dnešní dobu je typická preference mimomanželské kohabitace a rozvolněnost⁸⁸ vztahu mezi úrovní plodnosti a sňatečností. Tato teorie je také podpořena srovnáním statistik zabývajících se mimomanželskou plodností z roku 1999⁸⁹ a 2005⁹⁰. V roce 1999 v České republice dosahovala procentuální hodnota dětí narozených mimo manželství 20.6 %. O pouhých šest let později vzrostla tato hodnota o téměř 11 %, tedy na celých 31 %.

⁸⁸ Více o sňatkovém chování a především o rozvolněnosti vztahu mezi úrovní plodnosti a sňatečností v knize *Krise rodiny* od Evelyne Sullerotová z roku.

⁸⁹ Podrobnější rozpracování najdeme ve stati *Rodinné chování a rodinná politika v České republice* od Tomáše Sirovátky. In Mareš, P.; Potočný, T. (eds.). *Modernizace a česká rodina*

⁹⁰ **RYCHTAŘÍKOVÁ, J.** Dvacet let svobodného mateřství v české republice (1986-2005). In *Demografie: revue pro výzkum populačního vývoje*.

GRAF Č. 10– Početí dítěte vs. narození dítěte

Důvod ke sňatku	Početí dítěte	Narození dítěte	Jiný důvod	Nezúčastnění (nemají děti)	Celkem
Počet	3	5	11	11	30
%	10%	16%	37%	37%	100%

H0: U respondentů odpovědi na otázku týkající se narození dítěte neovlivňují odpovědi na otázku ohledně početí dítěte.

H1: U respondentů odpovědi na otázku týkající se narození dítěte ovlivňují odpovědi na otázku ohledně početí dítěte.

$$\alpha = 0,05$$

$$\chi^2 = \sum (\text{pozorované} - \text{očekávané})^2 / \text{očekávané}$$

$$\text{Kritická hodnota (KH)} = \chi^2_{0,95}(1) = 3,8$$

$$\text{Testové kritérium (TK)} = 1$$

$$\text{TK}(\chi^2) < \text{KH} \rightarrow \text{zamítám H1 a přijímám H0}$$

Hypotéza č.1 testovaná na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ **nebyla podpořena.**

Statistická analýza nám dokázala, že odpovědi na otázky č. 6 a 7 se navzájem neovlivňují a tudíž na sobě nejsou nijak závislé. Počet kladných odpovědí na tyto otázky se od sebe lišil zcela minimálně.

Hypotéza č.1 tedy byla podpořena teorií, ale na základě mého dotazníkového výzkumu a statistického šetření nemohu jednoznačně říct, že tato hypotéza byla potvrzena. Jedním z možných důvodů může být nízký počet respondentů výběrového souboru mého výzkumu na rozdíl od demografických výzkumů České republiky.

Je také nutné dodat, že narození ani početí dítěte nebylo prioritním důvodem k uzavření manželství. O tom vypovídá převažující procentuální hodnota respondentů majících děti, kteří uvedli jiný důvod vedoucí je ke sňatku a také procentuální hodnota bezdětných respondentů.

Hypotéza č. 1 nebyla potvrzena.

HYPOTÉZA Č. 2

Většina respondentů si myslí, že manželství poskytuje partnerům mnohé výhody na rozdíl od nesezdaného soužití.

K hypotéze č. 2 se váže otázka č. 14.

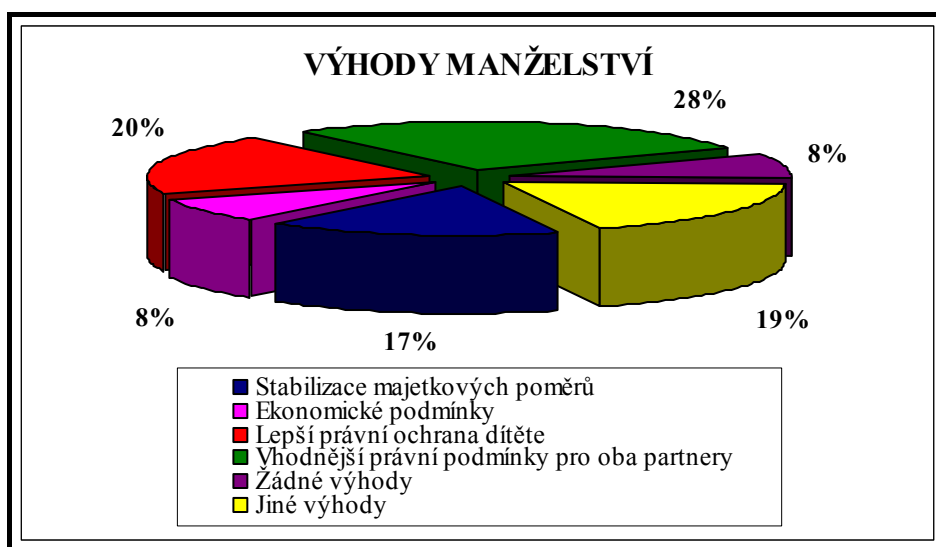
Otázka č. 14 – Jaké jsou podle Vás výhody manželství?

U této otázky mohli respondenti zvolit více možností najednou. Na výběr měli z šesti možných odpovědí: a) stabilizace majetkových poměrů, b) ekonomické podmínky, c) lepší právní ochrana dítěte, d) vhodnější právní podmínky pro oba partnery, e) žádné výhody a f) jiné výhody. Celkový počet odpovědí byl 53. Téměř každý, tak zvolil více jak jednu odpověď.

Žádná z uvedených výhod manželství se sice neprojevila jako jednoznačně převažující, avšak porovnám – li procentuální zastoupení všech výše uvedených výhod oproti žádným výhodám manželství, ukáže se nám, že sezdaný svazek je výhodnější než volný partnerský vztah. Nejvíce respondentů, a to 28 %, hlasovalo pro vhodnější právní podmínky pro oba partnery. Občanský zákoník a zákon o rodině, jehož části vztahující se k manželství a nesezdanému soužití jsem blíže popsala v podkapitole 4.1 Rozdíly mezi nesezdaným soužitím a manželstvím, tento výsledek jednoznačně podporuje. Nesezdané páry se nacházejí v mnohem složitější situaci co se týče například dědictví či osvojení si dítěte. Jako druhou nejpočetněji zvolenou výhodou byla lepší právní ochrana dítěte – 20 %. Celých 19 % respondentů

jednoznačně poznamenalo u možnosti f – jiné výhody, že manželství pro ně znamená pocit sounáležitosti a bezpečí. Pro všechny respondenty, volící tuto možnost, je manželství jistota, že si navzájem patří, a že je tu jeden pro druhého. Stabilizaci majetkových poměrů vidělo jako jednu z dalších největších výhod manželství 17 % dotazovaných. 8 % respondentů se shodlo, že nevidí žádné výhody v manželství a tudíž nevidí žádný rozdíl v provozních, ekonomických či jiných podmínkách mezi manželstvím a nesezdaným soužitím.

GRAF Č. 11 – Výhody manželství

Výhody manželství	Stabilizace majetkových poměrů	Ekonomické podmínky	Lepší právní ochrana dítěte	Vhodnější právní podmínky pro oba partnery	Žádné výhody	Jiné výhody	Celkem
Počet	9	4	11	15	4	10	53
%	17%	8%	20%	28%	8%	19%	100%

H0: Většina respondentů si myslí, že manželství není výhodnější než nesezdané partnerství.

H1: Většina respondentů si myslí, že manželství je výhodnější než nesezdané partnerství.

$$\alpha = 0,05$$

$$\chi^2 = \sum (\text{pozorované} - \text{očekávané})^2 / \text{očekávané}$$

$$\text{Kritická hodnota (KH)} = \chi^2_{0,95}(1) = 3,8$$

$$\text{Testové kritérium (TK)} = 38,2$$

$$\text{TK}(\chi^2) > \text{KH} \rightarrow \text{zamítám H0 a přijímám H1}$$

Hypotéza č.2 testovaná na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ **byla podpořena.**

Hypotéza č. 2 byla podpořena jak teorií, výzkumným šetřením, tak i statistickou analýzou.

Hypotéza č. 2 byla potvrzena.

HYPOTÉZA Č. 3

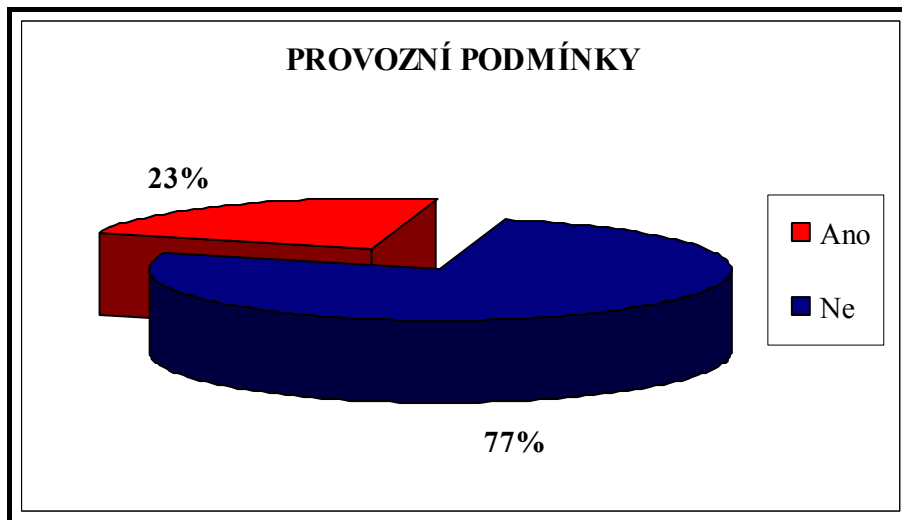
Nesezdané partnerství nemá podle většiny respondentů složitější provozní podmínky běžného chodu v porovnání s manželským soužitím.

K hypotéze č. 3 se váže otázka č. 15.

Otázka č. 15 - Jsou provozní podmínky nesezdaného partnerství komplikovanější než v manželství?

Provozní podmínky nesezdaného partnerství nejsou pro celých 77 % dotázaných komplikovanější než v manželství. Pouze 23 % dotázaných odpovědělo kladně na tuto otázku.

GRAF Č. 12 – Provozní podmínky

Komplikovanější provozní podmínky nesezdaného partnerství	Ano	Ne	Celkem
Počet	7	23	30
%	23%	77%	100%

H0: Většina respondentů si nemyslí, že nesezdané soužití nemá složitější provozní podmínky než manželství.

H1: Většina respondentů si myslí, že nesezdané soužití nemá složitější provozní podmínky než manželství.

$$\alpha = 0,05$$

$$\chi^2 = \sum (\text{pozorované} - \text{očekávané})^2 / \text{očekávané}$$

$$\text{Kritická hodnota (KH)} = \chi^2_{0,95}(1) = 3,8$$

$$\text{Testové kritérium (TK)} = 38,2$$

$$\text{TK}(\chi^2) > \text{KH} \rightarrow \text{zamítám H0 a přijímám H1}$$

Hypotéza č. 3 testovaná na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ byla **podpořena**.

Hypotéza č. 3 byla jednoznačně podpořena statistickou analýzou.

Hypotéza č. 3 byla potvrzena.

HYPOTÉZA Č. 4

Silný citový vztah je důležitějším faktorem pro uzavírání manželství nesezdaných párů než majetkové poměry.

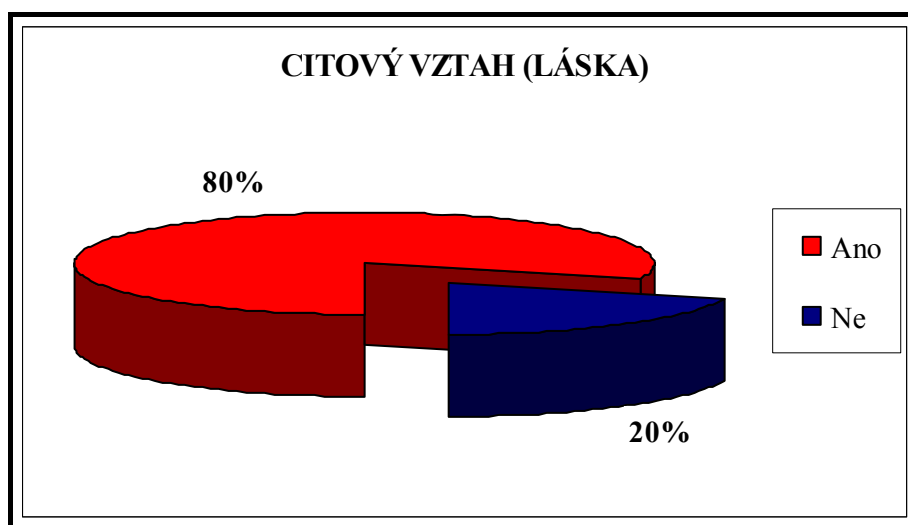
K hypotéze č. 4 se váže otázka č. 8 a 11.

Otázka č. 8 - Byl pro Vás důvodem k uzavření sňatku silný citový vztah (láska)?

Pouze pro 20 % respondentů není citový vztah prvotním důvodem vedoucím k uzavření manželství. Většina respondentů - celých 80 % - však považuje lásku k druhému partnerovi ze nejdůležitější faktor pro uzavření sňatku.

Tento výsledek je také podpořen sociologickými výzkumy v páté kapitole - Průzkumy zjišťující postoje a názory k manželství a nesezdanému partnerství. Výzkumy Mladá generace 1997⁹¹ a Rodina 2001⁹², které zjišťovaly důvody vedoucí nesezdané partnery k uzavření sňatku, shodně potvrdily, že tím nejsilnějším důvodem je láska mezi partnery.

GRAF Č. 13 – Citový vztah

⁹¹ Podrobnější informace o výzkumu Mladá generace 1997 jsou blíže rozpracovány např. in:

FIALOVÁ, L.; et al. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství.*

FIALOVÁ, L.; PIKÁLEK, D. Mladá generace a manželství. *Sociologický časopis.*

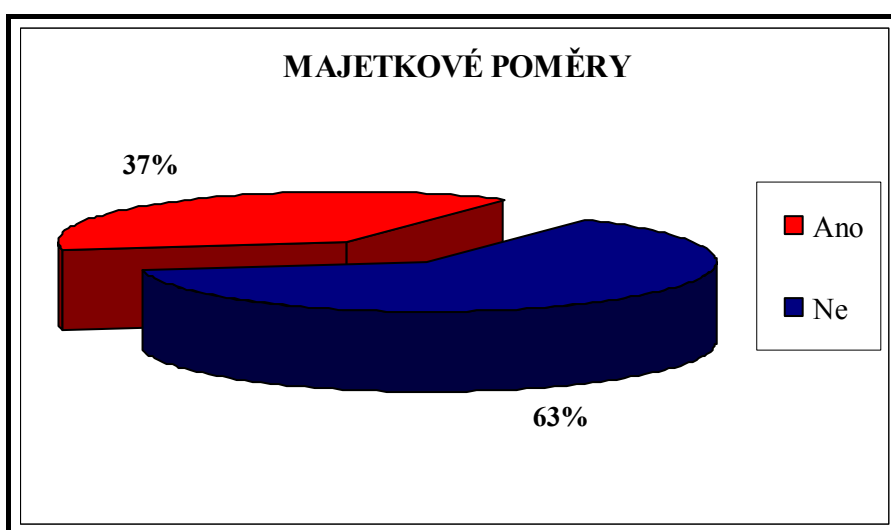
⁹² Podrobnější informace o výzkumu Rodina 2001 blíže rozpracovala Jana Palonciová v závěrečné zprávě *Změny české rodiny: mladá generace a demografický vývoj (1.část závěrečné zprávy z výzkumu .Rodina 2001.)*. [online]. Dostupné na WWW: <<http://praha.vupsv.cz/Fulltext/palon.pdf>>.

Silný citový vztah	Ano	Ne	Celkem
Počet	24	6	30
%	80%	20%	100%

Otázka č. 11 - Byly pro Vás důvodem k uzavření sňatku majetkové poměry?

Celých 63 % respondentů nevedlo k uzavření sňatku ustálení majetkových poměrů. Pouze 37 % respondentů odpovědělo kladně na tuto otázku.

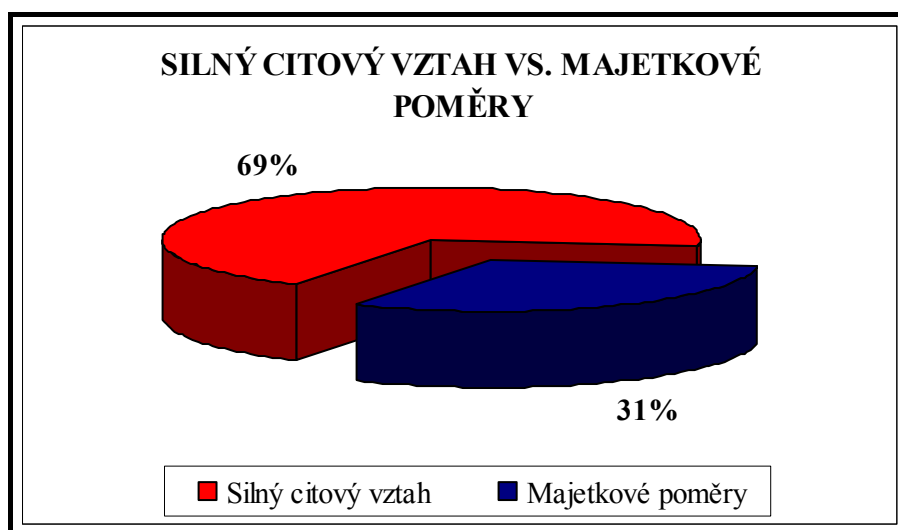
GRAF Č. 14 – Majetkové poměry

Majetkové poměry	Ano	Ne	Celkem
Počet	11	19	30
%	37%	63%	100%

Z grafu č. 15, který porovnává kladné odpovědi otázek č. 8 a 11, zcela jednoznačně vyšlo najevo, že podstatnějším faktorem vedoucím k uzavření sňatku je pro většinu respondentů láska. Tento fakt byl podpořen nejenom dotazníkovým šetřením, ale i teoretickou částí mé práce.

GRAF Č. 15 – Silný citový vztah vs. majetkové poměry

H0: U respondentů odpovědi na otázku týkající se citového vztahu neovlivňují odpovědi na otázku týkající se majetkových poměrů.

H1: U respondentů odpovědi na otázku týkající se citového vztahu ovlivňují odpovědi na otázku týkající se majetkových poměrů.

$$\alpha = 0,05$$

$$\chi^2 = \sum (\text{pozorované} - \text{očekávané})^2 / \text{očekávané}$$

$$\text{Kritická hodnota (KH)} = \chi^2_{0,95}(1) = 3,8$$

$$\text{Testové kritérium (TK)} = 7,03$$

$$\text{TK} > \text{KH} \rightarrow \text{zamítám H0 a přijímám H1}$$

Hypotéza č. 4 testovaná na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ byla **podpořena**.

Statistická analýza nám dokázala, že odpovědi na otázky č. 8 a 11 se vzájemně ovlivňují a jsou na sobě závislé. Počet kladných odpovědí na tyto otázky se od sebe významně lišil a tudíž můžeme jednoznačně určit, který z výše analyzovaných důvodů má větší vliv – 18 respondentů nebralo vliv majetkových poměrů vůbec v potaz a byla pro ně tím nejpodstatnějším faktorem pro vstup do manželství právě láska. Naopak proti tomu pouze 5 respondentů zvolilo majetkové poměry jako prvotní. Zbývajících 7 respondentů zvolilo jak citový vztah, tak i majetkové poměry zároveň nebo zvolilo zcela jiný důvod.

Teorie i výzkumné šetření, které bylo statisticky ověřeno, jednoznačně potvrdilo hypotézu č. 4.

Hypotéza č. 4 byla potvrzena.

HYPOTÉZA Č. 5

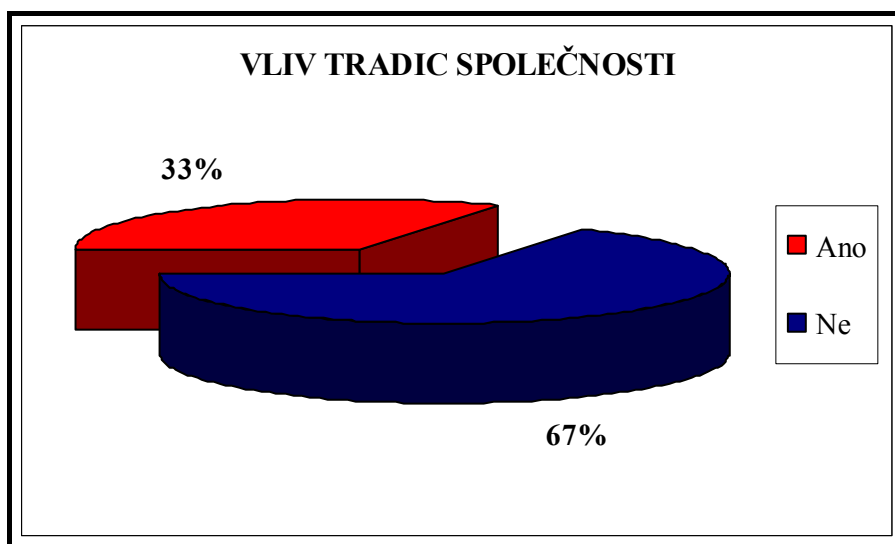
Vliv společnosti není tak podstatným faktorem vedoucím nesezdané páry k uzavírání sňatku jako tlak rodiny.

K hypotéze č. 5 se vztahuje otázka č. 12 a 13.

Otázka č. 12 - Byl pro Vás důvodem k uzavření sňatku vliv tradic společnosti?

Pro celých 67 % dotazovaných byla odpověď na tuto otázku jednoznačné ne. Pouze 33 % respondentů odpovědělo, že ke sňatku je vedl především vliv společnosti a jejich tradic.

GRAF Č. 16 - Vliv tradic společnosti

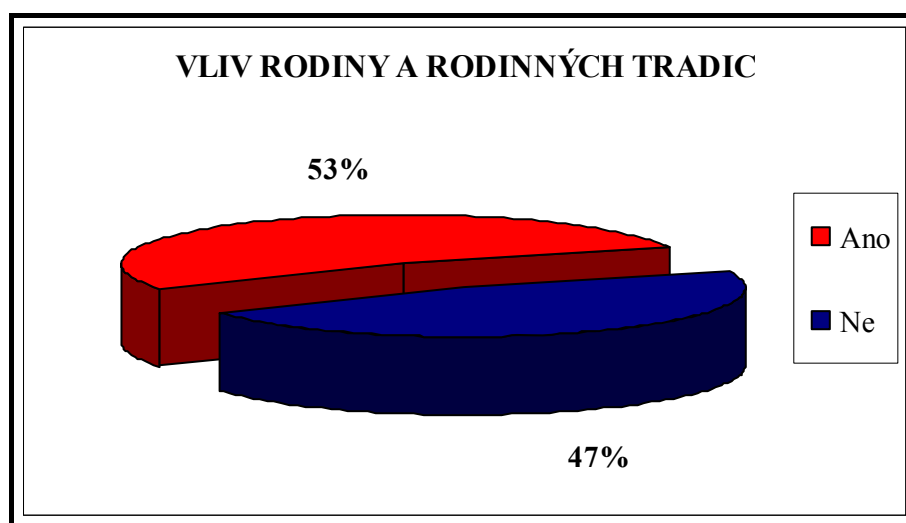
Vliv tradic společnosti	Ano	Ne	Celkem
Počet	10	20	30
%	33%	67%	100%

Otázka č. 13 - Byl pro Vás důvodem k uzavření sňatku tlak rodiny a rodinných tradic?

Pro 53 % dotazovaných byl vliv rodiny a jejích tradic převažující nad všemi ostatními důvody. Zbývajících 47 % dotazovaných uvedlo, že tento faktor pro ně nebyl tím hlavním.

Procentuální rozdíl mezi těmito odpověďmi je minimální. Obě dvě se vyskytují poblíž hranice 50-ti %. Jedním z možných důvodů může být poměrně malý vzorek výběrového souboru. Z tohoto důvodu zde uvádím výsledky výzkumného šetření Biografického výzkumu mladé generace 2002⁹³ (blíže viz kapitola č. 5), které podpoří výše uvedený výsledek mého zkoumání. Výzkum, mimo jiné, zjišťoval nejčastější důvody, které jsou hlavním impulsem pro vstup do manželství. Respondenti na první příčku postavili uspořádání rodinných vztahů, které ovlivňuje právě primární rodina a její tradice. Důležitá je fungující rodina postavená na základě manželství.

GRAF Č. 17 - Vliv rodiny a rodinných tradic

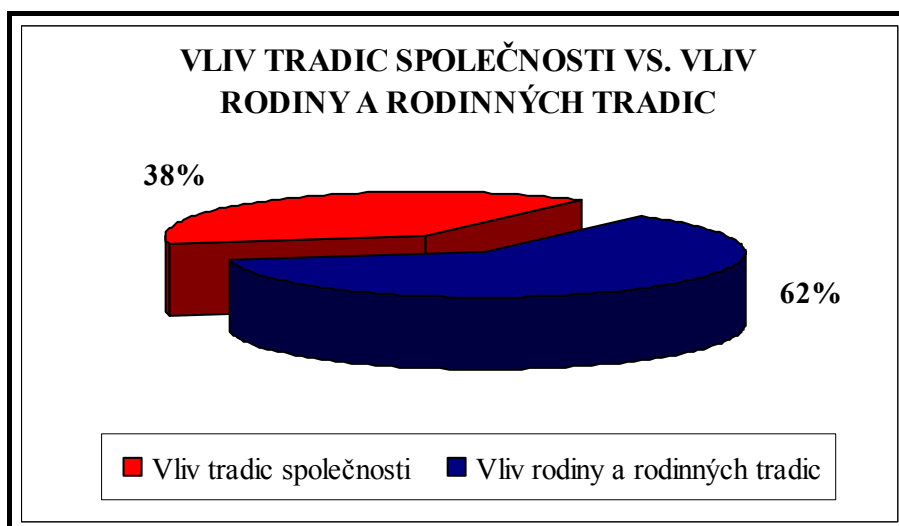

Vliv rodiny a rodinných tradic	Ano	Ne	Celkem
Počet	16	14	30
%	53%	47%	100%

⁹³ Podrobnější informace o výzkumu Biografický výzkum mladé generace 2002 blíže rozpracovala Jana Paloncyová v závěrečné zprávě *Rodinné chování mladé generace. Závěrečná zpráva z „Biografického výzkumu mladé generace 2002“*. [online]. Dostupné na WWW: <<http://praha.vupsv.cz/Fulltext/japal.pdf>>.

Graf č. 18 nám předkládá srovnání kladných odpovědí na otázky č. 12 a 13, ze kterého zřetelně vyplývá převaha vlivu rodiny a rodinných tradic.

GRAF Č. 18 – Vliv tradic společnosti vs. vliv rodiny a rodinných tradic

H0: U respondentů odpovědi na otázku týkající se vlivu společnosti neovlivňují odpovědi na otázku týkající se vlivu rodiny a rodinných tradic.

H1: U respondentů odpovědi na otázku týkající se vlivu společnosti ovlivňují odpovědi na otázku týkající se vlivu rodiny a rodinných tradic.

$$\alpha = 0,05$$

$$\chi^2 = \sum (\text{pozorované} - \text{očekávané})^2 / \text{očekávané}$$

$$\text{Kritická hodnota (KH)} = \chi^2_{0,95}(1) = 3,8$$

$$\text{Testové kritérium (TK)} = 1,04$$

$$\text{TK} < \text{KH} \rightarrow \text{zamítám H1 a přijímám H0}$$

Hypotéza č. 5 testovaná na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ **nebyla podpořena.**

Opět nám demografické výzkumy podpořily hypotézu, avšak statistická analýza dotazníkového šetření nám ukázala, že odpovědi na otázky č. 12 a 13 se navzájem neovlivňují a tudíž na sobě nejsou nijak závislé. Počet kladných odpovědí na tyto otázky se od sebe lišil zcela minimálně a tudíž nemohu jednoznačně říct, že

rodina má větší vliv na vstup do manželství než společenský tlak. Tento výsledek může být ovlivněn nízkým počtem respondentů výběrového souboru.

Hypotéza č. 5 nebyla potvrzena.

HYPOTÉZA Č. 6

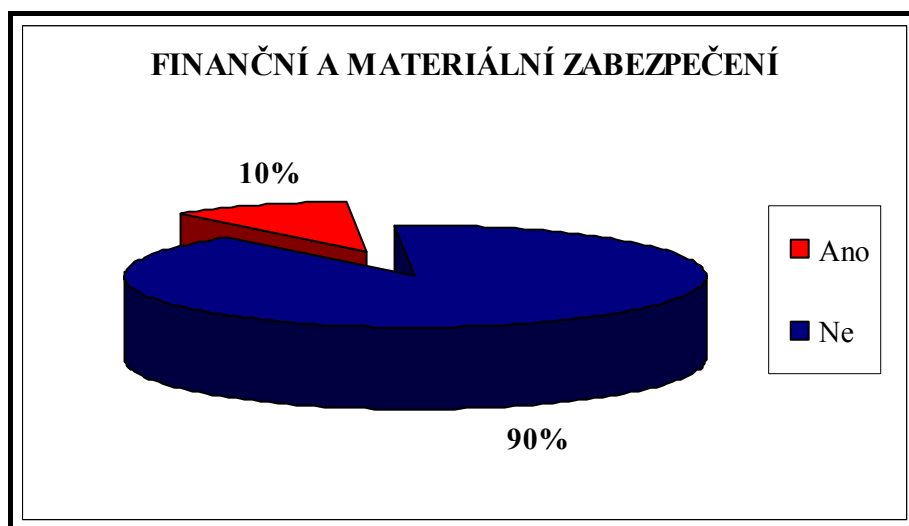
Dlouhodobé setrvání v nesezdaném soužití má větší vliv na uzavření sňatku než jen vytvoření si dopředu dohodnutých a vhodných materiálních podmínek.

K hypotéze č. 6 se vztahuje otázka č. 9 a 10.

Otázka č. 9 - Bylo pro Vás důvodem k uzavření sňatku vytvoření si dopředu dohodnutých a vhodných materiálních podmínek?

Pro tento důvod hlasovalo pouze 10 % respondentů. Pro zbývajících 90 % respondentů nebylo vytvoření si dopředu vhodných podmínek pro budoucí manželství a založení si rodiny nijak podstatné.

GRAF Č. 19 – Finanční a materiální zabezpečení

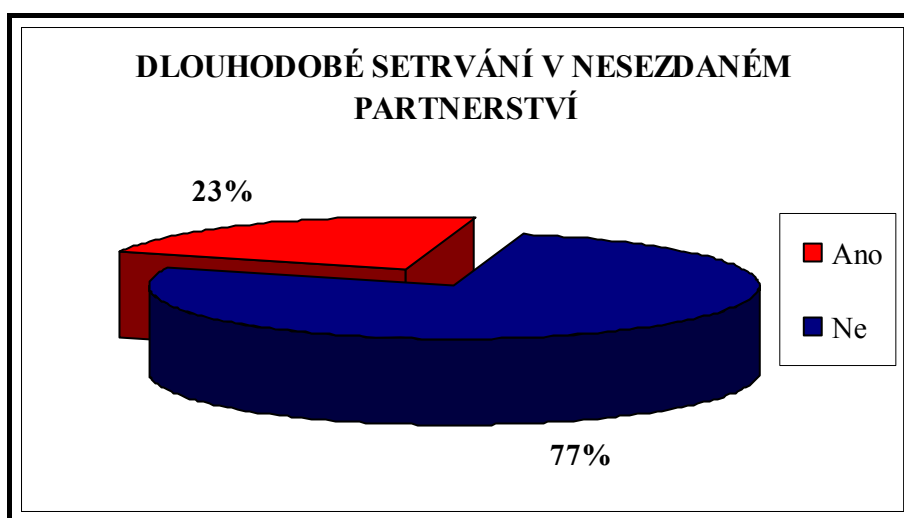

Finanční a materiální zabezpečení	Ano	Ne	Celkem
Počet	3	27	30
%	10%	90%	100%

Otázka č. 10 - Bylo pro Vás důvodem k uzavření sňatku pouze již dlouhodobé setrvání v nesezdaném soužití (prioritou zde nebylo dítě)?

Naprostá většina - 77 % respondentů - odpověděla, že dlouhodobé setrvání v nesezdaném soužití nemělo vliv na jejich vstup do manželského svazku. Pouze 23 % respondentů odpovědělo, že tento faktor byl tím nejpodstatnějším.

GRAF Č. 20 - Dlouhodobé setrvání v nesezdaném partnerství

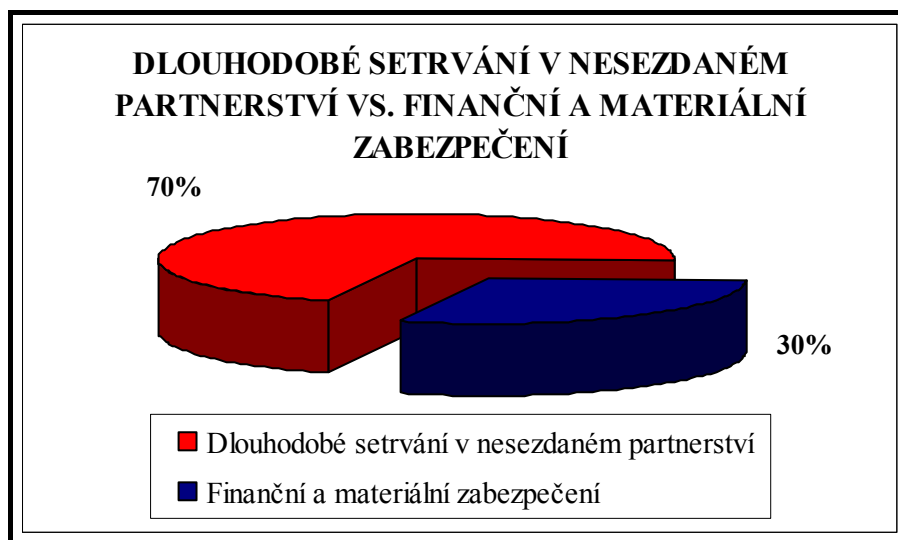
Dlouhodobé setrvání v nesezdaném partnerství	Ano	Ne	Celkem
Počet	7	23	30
%	23%	77%	100 %

Ani jeden z těchto výše uvedených faktorů nebyl podstatným důvodem, který by mohl být jedním z hlavních impulsů pro vstup do manželství.

Graf č. 21 nám shrnuje všechny respondenty hlasující buď pro vytvoření si dopředu dohodnutých a vhodných materiálních podmínek nebo pro již dlouhodobý vztah v nesezdaném partnerství. Srovnám – li konečné výsledky, dojdou k závěru, že dlouhodobé setrvání v nesezdaném partnerství sice má větší vliv na uzavření manželství než vytvoření si dopředu dohodnutých a vhodných materiálních

podmínek, nicméně je nutné dodat, že rozdíl mezi těmito hodnotami je zcela minimální a výsledek může být zkreslující. Proto je podstatná statistická analýza, která nám ověří hypotézu č. 6.

GRAF Č. 21 - Dlouhodobé setrvání v nesezdaném partnerství vs. finanční a materiální zabezpečení

H0: U respondentů odpovědi na otázku týkající se dlouhodobého setrvání v nesezdaném partnerství neovlivňují odpovědi na otázku týkající se dopředu dohodnutých a vhodných materiálních podmínek.

H1: U respondentů odpovědi na otázku týkající se dlouhodobého setrvání v nesezdaném partnerství ovlivňují odpovědi na otázku týkající se dopředu dohodnutých a vhodných materiálních podmínek.

$$\alpha = 0,05$$

$$\chi^2 = \sum (\text{pozorované} - \text{očekávané})^2 / \text{očekávané}$$

$$\text{Kritická hodnota (KH)} = \chi^2_{0,95}(1) = 3,8$$

$$\text{Testové kritérium (TK)} = 1$$

$$\text{TK} < \text{KH} \rightarrow \text{zamítám H1 a přijímám H0}$$

Hypotéza č. 6 testovaná na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ nebyla podpořena.

Hypotéza č. 6 nebyla podpořena statistickým šetřením. Mezi vybranými reakcemi na otázku neexistuje žádný vztah, což znamená, že počet zvolených kladných odpovědí na obě otázky (otázka č. 9 a 10) se téměř shodoval a nedá se tedy hovořit o převažujícím vlivu jednoho z výše analyzovaných faktorů.

Hypotéza č. 6 nebyla potvrzena.

Výzkumné šetření mé bakalářské práce potvrdilo, že nejdůležitějším faktorem vedoucím k uzavření sňatku je láska k druhému partnerovi. Naopak nejmenší vliv na vstup do manželství mělo jen dlouhodobé setrvání v nesezdaném partnerství a vytvoření si dopředu dohodnutých a vhodných materiálních podmínek, tedy nejprve se finančně a materiálně zabezpečit a poté založit rodinu. Co se týče majetkových poměrů - neukázal se jejich vliv až v takové míře jaké jsem očekávala. Pro majetkové poměry nehlasovala ani polovina všech respondentů. V otázce, kde respondenti měli zvolit zda je nesezdané partnerství náročnější na provozní podmínky než manželství, se většina respondentů shodla, že tomu tak není. Většina z nich sice dodávala, že menší problémy se v nesezdaném soužití vyskytují, ovšem k jejich vyřešení stačila vždy správná domluva s druhou stranou. Výzkum dále potvrdil, že manželství má daleko více výhod než nesezdané partnerství, a to převážně v právní oblasti. To, že respondenti označili manželství jako výhodné, nám jen potvrzuje stále trvající tradici manželského svazku. Vliv rodiny a jejích tradic se sice neprojevil jako významný, což může být nedostatečně velkým výběrovým souborem, nicméně teoretická část – postavená na základě demografických výzkumů ČR - potvrzuje vliv primární rodiny jako podstatný. V dnešní době je velice rozšířené nesezdané partnerství a především mimomanželská kohabitace. Z tohoto důvodu jsem předpokládala, že u většiny dotazovaných došlo ke sňatku až po narození dítěte. Výzkum však prokázal, že většina respondentů zvolila jiný důvod nebo děti ještě vůbec nemá.

7. ZÁVĚR

Vývoj společnosti ve 20. a 21. století přinesl nové trendy soužití muže a ženy. Sňatkové chování bylo ovlivněno především od druhé poloviny 20. století, kdy základem společnosti přestala být rodina a stal se jím jednotlivec. Tento fakt se objevil díky rovnoprávnosti mezi mužem a ženou, vyšší emancipaci a především možností vést bohatší a pestřejší život. A tak se setkáváme ve větší míře s nesezdanými páry, rozvedenými i osamělými lidmi a dětmi, které žijí pouze s jedním z rodičů.

Především 90. léta 20. století jsou provázena posunem sňatku do vyššího věku. Mladí lidé využívají nejrůznější životní možnosti a manželství je pro ně méně zajímavější. Proto začaly vznikat jiné formy soužití jako mimomanželská kohabitace či singles. Právě díky kohabitaci se zvyšuje počet dětí narozených mimo manželství. I přes tento trend je manželství pro mnohé z nás velmi důležité. Zaručuje nám finanční a právní jistotu majetkových vztahů, což vede k tomu, že volba manželství tu stále přetrvává, pouze je posunuta do vyššího věku.

Výzkum mé bakalářské práce stanovuje nejdůležitější faktory vedoucí původně nesezdané páry k uzavření manželského sňatku. V úvodu své práce a v souvislosti s teoretickými výzkumy jsem stanovila jako nejdůležitější majetkové poměry, vliv rodiny a společnosti a narození dítěte. Tyto faktory mnou vedeným výzkumem byly potvrzeny jako podstatné, ale nejdůležitějším faktorem se ukázal silný citový vztah mezi partnery. Což ukazuje na stálý vliv tradic rodiny.

Získané údaje a závěry uvedené v mé práci nastiňují tendence možného směru vývoje manželského soužití. Díky pestrému životu a možnosti se finančně zajistit před založením rodiny bude mít prvenství volba nesezdaného soužití před uzavřením sňatku. Manželství díky nabízeným jistotám neztrácí na přitažlivosti, ale nesezdané páry se k němu uchylují až v pozdějším věku, aby jeho volbou zvýšily důležitost svého vztahu a vzájemnou sounáležitost obou partnerů.

DOTAZNÍK

Dobrý den,

jmenuji se Tereza Kostecká a jsem studentkou 3. ročníku Univerzity Pardubice, kde studuji obor Humanitní studia. Tímto bych Vás chtěla požádat o vyplnění krátkého dotazníku, který se týká postoje sezdaných párů k manželství a nesezdanému soužití. Vyplnění tohoto dotazníku je zcela anonymní. Výsledky budou použity pouze pro mou bakalářskou práci na téma *Aspekty soužití v nesezdaném partnerství*.

Dotazník se skládá z 15 otázek. U každé otázky vyberte prosím jednu odpověď, kterou následně označte křížkem v rámečku. Výjimkou je pouze otázka číslo 13, kde můžete zvolit více možností. Pokud je zapotřebí na otázku odpovědět slovy – odpověď prosím vepište.

1. Jste?

- Muž
- Žena

2. Váš věk?

- do 20
- 21 - 25
- 26 - 30
- 31 - 35
- 36 - 40
- 41 – 45
- 46 – 50
- 51 – 55
- 56 – 60
- 61 a více

3. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- Základní
- Vyučen
- Středoškolské s maturitou
- Vysokoškolské

4. Po kolika letech nesezdaného soužití jste se rozhodli pro sňatek?

- 5 a více
- 7 a více
- 10 a více

5. Máte děti? (Pokud je Vaše odpověď NE neodpovídejte na otázku č. 6 a 7.)

- Ano
- Ne

6. Bylo pro vás důvodem k uzavření sňatku početí dítěte?

- Ano
- Ne

Pokud je Vaše odpověď ANO uveďte jaký důvod Vás k tomu vedl nejvíce s ohledem k Vašemu dítěti?

- Majetkové poměry
- Manželství základ rodiny (vliv tradice)
- Kvalitní výchova
- Jiný (uveďte prosím jaký)

.....

7. Bylo pro vás důvodem k uzavření sňatku teprve až narození dítěte? (Pokud jste odpověděli ANO na otázku č. 6 zde neodpovídejte.)

- Ano
- Ne

Pokud je Vaše odpověď ANO uveďte jaký důvod Vás k tomu vedl nejvíce s ohledem k Vašemu dítěti?

- Majetkové poměry
 - Manželství základ rodiny (vliv tradice)
 - Kvalitní výchova
 - Jiný (uveďte prosím jaký)
-

8. Byl pro Vás důvodem k uzavření sňatku silný citový vztah? (láska)

- Ano
- Ne

9. Bylo pro Vás důvodem k uzavření sňatku vytvoření si dopředu dohodnutých a vhodných materiálních podmínek?

- Ano
- Ne

10. Bylo pro Vás důvodem k uzavření sňatku pouze již dlouhodobé setrvání v nesezdaném soužití? (prioritou zde nebylo dítě)

- Ano
- Ne

11. Byly pro Vás důvodem k uzavření sňatku majetkové poměry?

- Ano
- Ne

12. Byl pro Vás důvodem k uzavření sňatku vliv tradic společnosti?

- Ano
- Ne

13. Byl pro Vás důvodem k uzavření sňatku tlak rodiny a rodinných tradic?

- Ano
- Ne

14. Jaké jsou podle Vás výhody manželství? (můžete zvolit více možností)

- Stabilizace majetkových poměrů
- Ekonomické podmínky
- Lepší právní ochrana dítěte
- Vhodnější právní podmínky pro oba partnery
- Nevidím žádné výhody
- Jiné (uveďte prosím jaké)

.....

15. Jsou provozní podmínky nesezdaného partnerství komplikovanější než v manželství?

- Ano
- Ne

Pro upřesnění můžete uvést důvod:

.....

Velice Vám děkuji za Vaši trpělivost a čas strávený nad vyplňováním dotazníku.

8. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Primární literatura

- HAMPLOVÁ, D.; PIKÁLKOVÁ, S. Manželství, nesezdaná soužití a partnerský vztah. In Mansfeldová, Z.; Tuček, M. *Současná česká společnost. Sociologická studie*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2002. str. 127-147. ISBN 80-7330-009-5.
- HAMPLOVÁ, D. Děti bez manželství nebo bez otců? *Data a Výzkum – SDA Info*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007a. no. 2, str. 141-154. ISSN 1802-8152.
- HAMPLOVÁ, D. et al. *Děti na psí knížku? Mimomanželská plodnost v ČR*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007b. ISBN 978-80-7330-128-6.
- CHALOUPKOVÁ, J. Dohromady, nebo každý zvlášť? Hospodaření s příjmy manželských a nesezdaných párů. *Sociologický časopis*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006. no. 5, str. 971-986. ISSN 0038-0288.
- CHODĚRA, O. *Partnerství, manželství a paragrafy*. Praha: Grada, 2002. ISBN 80-247-0217-7.
- KATRŇÁK, T. Kdo jsou svobodné matky v České společnosti? In Kocourková, J.; Rabuši, L. *Sňatek a rodina: zájem soukromý nebo veřejný?* Praha: Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, 2006. str. 45-55. ISBN 80-86561-93-3.
- MAREŠ, P. Sňatkový trh – koncepty a model: východisko výzkumu reprodukce rodin. In Mareš, P.; Potočný, T. (eds.). *Modernizace a česká rodina*. Brno: Barrister & Principal, 2003. str. 75-95. ISBN 80-86598-61-6.
- MOŽNÝ, I. *Společnost a rodina*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. str. 255-258. ISBN 80-86429-58-X.
- RYCHTAŘÍKOVÁ, J. Dvacet let svobodného mateřství v české republice (1986-2005). *Demografie: revue pro výzkum populačního vývoje*. Praha: Český statistický úřad, 2007. no. 1, str. 1-12. ISSN 0011-8265.
- SIROVÁTKA, T. Rodinné chování a rodinná politika v České republice. In Mareš, P.; Potočný, T. (eds.). *Modernizace a česká rodina*. Brno: Barrister & Principal, 2003, str. 37-59. ISBN 80-86598-61-6.

- SULLEROTOVÁ, E. *Krize rodiny*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-647-3.
- TOMÁŠEK, M. Singles ve světle měnících se typologií a definic: k aktuálně probíhajícímu výzkumu. In Mareš, P.; Potočný, T. (eds.). *Modernizace a česká rodina*. Brno: Barrister & Principal, 2003, str. 225-231. ISBN 80-86598-61-6.
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.
- ZEMAN, K. Nemanželská plodnost – demografický přehled. In Hamplová, D. et al. *Děti na psí knížku? Mimomanželská plodnost v ČR*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007. str. 17-27. ISBN 978-80-7330-128-6.

On – line dokumenty

- PORTÁL VEŘEJNÉ SPRÁVY ČESKÉ REPUBLIKY. *Zákon č. 94/1963 Sb. o rodině*. [online]. Praha: Portál veřejné správy České republiky. [cit. 2010-01-15]. Dostupné na WWW: <http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/696/_s.155/701?l=94/1963>.
- PORTÁL VEŘEJNÉ SPRÁVY ČESKÉ REPUBLIKY. *Zákon č. 40/1964 Sb.* [online]. Praha: Portál veřejné správy České republiky. [cit. 2010-01-15]. Dostupné na WWW: <http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/696/_s.155/701?l=40/1964>.

9. SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1 - Pohlaví respondentů

Graf č. 2 - Věkové zastoupení respondentů

Graf č. 3 - Vzdělání mužů

Graf č. 4 - Vzdělání žen

Graf č. 5 - Délka vztahu v nesezdaném soužití

Graf č. 6 - Děti

Graf č. 7 - Početí či narození dítěte vs. jiný důvod

Graf č. 8 - Početí dítěte

Graf č. 9 - Narození dítěte

Graf č. 10 - Početí dítěte vs. narození dítěte

Graf č. 11 - Výhody manželství

Graf č. 12 - Provozní podmínky

Graf č. 13 - Citový vztah

Graf č. 14 - Majetkové poměry

Graf č. 15 - Silný citový vztah vs. majetkové poměry

Graf č. 16 - Vliv tradic společnosti

Graf č. 17 - Vliv rodiny a rodinných tradic

Graf č. 18 - Vliv tradic společnosti vs. vliv rodiny a rodinných tradic

Graf č. 19 - Finanční a materiální zabezpečení

Graf č. 20 - Dlouhodobé setrvání v nesezdaném partnerství

Graf č. 21 - Dlouhodobé setrvání v nesezdaném partnerství vs. finanční a materiální zabezpečení

10. SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 - Pohlaví respondentů

Tabulka č. 2 - Věkové zastoupení respondentů

Tabulka č. 3 - Vzdělání mužů

Tabulka č. 4 - Vzdělání žen

Tabulka č. 5 - Délka vztahu v nesezdaném soužití

Tabulka č. 6 - Děti

Tabulka č. 7 - Početí či narození dítěte vs. jiný důvod

Tabulka č. 8 - Početí dítěte

Tabulka č. 9 - Narození dítěte

Tabulka č. 10 - Početí dítěte vs. narození dítěte

Tabulka č. 11 - Výhody manželství

Tabulka č. 12 - Provozní podmínky

Tabulka č. 13 - Citový vztah

Tabulka č. 14 - Majetkové poměry

Tabulka č. 15 - Vliv tradic společnosti

Tabulka č. 16 - Vliv rodiny a rodinných tradic

Tabulka č. 17 - Finanční a materiální zabezpečení

Tabulka č. 18 - Dlouhodobé setrvání v nesezdaném partnerství

11. SEZNAM PŘÍLOH

1. Dotazník